

Csukló hörgések szakadtak ki számból. Berondítva az iszonyú csóktól, a pokoli öleléstől, mely összevonta a gyönyörű asszony felé még mindig kinyújtva tartott karomat, kifelé indultam a gőz- és hamufelhők forgatagából, a rettenetes robaj méltóságosan tovább hömpölygő morajlása közben; a falak, a merre mentem, ép úgy tanorogtak, mint jó magam. Mögöttem összedől az egész ház. Lehulló kődarabok horzsolnak, míg az ingó talajon menekülni igyekszem; mögöttem az omladékok csikorgása s a folytonos zuhanások zaja mint valami viharos szárnycsattogtatás hallatszott ki a sűrű porfellegből.

Egész szélroham csapott ide. Némi távol-ságban katonák kiáltottak egy kis ketté-repedő házikó előtt. Nem közeledtek az itt-ott feltörő roppant recsegések és a körös-körül röpködő szilánkok miatt. Egy fal tövéből nézték, hogy tűnik elő újra a házikó a ködlő füstboltozat alól, a csinált fergeteg villámlo fényében.

— De hiszen csupa vér vagy! — mondta zavart pillantással az egyik.

Bután, még mindig benuktan néztem erre az összemorzolt csontokkal és gerincczel teli emberi házra.

Hosszában repedt ketté, egész homlokzata a földön hevert. Látni lehetett a szobák belsejét, melyet egy rövid pillanat felegett; a kandallók geometrikus vonalait; egy párna úgy feküdt az ágy maradványain, mint csontvázon a bél. Az emeleti padló megmaradt s ott láttuk két tiszt hulláját, szétszaggatva s hozzá szegezve az asztalhoz, a hol épen reggeliztek, mikor lecsapott a mennykő: finom reggelijük lehetett, mert az abroszon poharak és egy üveg pezsgő is volt.

— Norbert hadnagy úr és Ferrière hadnagy úr!

Az egyik hulla még mindig állt, mosolygott elferdült állkapcsával, melyet a fejébe szakadt repedés kettéhasított, — egyik karját magasra emelve tartotta egy ünnepi gesztussal, melyet már sohse fog többé befejezni. A másik, érintetlen, szép szőke hajú fiú, az asztalnál ült, rákönyökölve az abroszra, mely piros volt, mint egy drinápolyi szőnyeg; borzalmas látvány volt, a mint figyelmesen nézett barátjára, aludt vérrel bemo roskolt arcával és szennyes foltoktól elborítva. Mintha az ifjúság és életöröm szobrai lettek volna, berámázva a Borzalomba.

— Egy harmadik is van még! — kiáltott valaki.

Ez a harmadik, a kit eddig nem vettünk észre, a levegőben csüngött, karjai lelógtak; nadrágjánál fogva fennakadt a függőleges fal mellett. A töredező oldalfalon egy vértócsa mintha az ő folyton nyúló árnyéka lett volna. Minden újabb omlásnál a kődarabok szétszaggatott körülötte, vagy bele-vágódtak, mintha a vak sors előszeretettel csélogtatott volna erre a szerencsétlenre.

A csüngő hulla helyzete olyan furcsa volt, hogy valami gyűlöletes kínlás fogott el bennünket.

Aztán Termite hangját hallottuk.

— Szegegy ficzko, — mondotta.

— Bolond vagy? — kiáltottunk utána. — Hagyd el, hisz halott!

Egy létra volt odatámasztva; Termite megragadta és az összedőlő ház felé vitte, miközben minden pillanatban elárasztotta a hulló törmelék.

— Termite! — kiáltott rá a hadnagy, — oda ne menj! Ugyis hiába!

— Hadnagy úr, a bőrömmel még én rendelkezem, — felelt Termite, a nélkül, hogy megállott vagy visszafordult volna.

Megtámasztotta a létrát, felment és le-akasztotta a halottat. Körülöttük a romokban levő falról zuhanó téglák süket robaja hangzott fel s fehér porhullám fedte be őket. Leszállt a holttesttel, igen ügyesen, letette a földre, a hol az összegörnyedve maradt; aztán futva visszajött hozzánk, — épen a kaputól elé bukott, a ki jelen volt az esetben.

Kézét nyújtotta neki. Termite elfogadta,

affektálva, hogy csak egy kicsit van meghatva e kitüntetésétől.

Mikor visszatért hozzánk, medve-szakállában torkába mondta:

— Szegegy ficzko... egy senki... nem is tudom, miért, de az anyjára gondoltam.

Bizonyos tisztelettel néztünk rá; először, mivel hogy felment, másodsor, a kőzáróból győztesen tért vissza. Senki se volt közöttünk, a ki nem akarta volna megpróbálni és végrehajtani azt, a mit ő megcsinált! Így aztán sehogyse tudunk tisztába jönni ezzel az idegen katonával.

(Folytatása következik.)

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Asszonyélet. F. Kernécz Ilona neve új név az olvasók legnagyobb része előtt, de azt hisszük, nagyon sokan fogják maguknak megjegyezni, mert azok közt a nők között, a kik ma nálunk tollat forgatnak, csak nagyon kevesen vannak olyan kész, érett és elmélyedő írók, mint ő. Megvan az a nem mindennapi tulajdonsága, hogy látni tudja az embereket és dolgokat, testi-lelki mivoltukban és a környezetükhöz való viszonyukban egyaránt s ezért az olvasó szeme előtt is körvonalozottan mutatkoznak meg. Nemcsak egyes vonásait ábrázolja, hanem az egész embert, mindenféle vonatkozásaiban, egész sorsával, a múltjával és jelenével, úgy, hogy a novellákból valóban emberi arcok tűnnek elénk. Mint asszonyt, első sorban az asszonyi sors izgatja és érdekli, — az

örök asszonyi tragédiáról érdekes variációkat tud, az élet sötétjét érezteti apró, mindennapi emberi jelenetekben, de — a mi asszony-íróknál a legnagyobb ritkaság, — a humor harmóniájába is tudja foglalni az élet szomorúságát. Különösen vonzódik az egyszerű emberekhez, a paraszt-életnek és alakjainak igen jó ismerője, intimitásukban tudja megragadni és leleplezni őket. Irni is jól tud, erővel, lojtot könnyekkel vagy megnyugodott mosollyal a hangjában s a mi a legrikább jelenségek közé tartozik modern irodalmunkban, különösen írónőknél, széles regisztere van, mindenféle hangulat-formára megvan a hangja. A tartalmas, szép könyvet, mely tizenegy novellát foglal össze, a Franklin-Társulat adta ki szép kiállításban; ára 12 korona.

Emberek és a háború. Latzkó Andornak a németté vált magyar származású írónak ily című könyve a német háborús pacifista irodalomnak legnagyobb feltűnést keltett terméke. Erősen össze-sűrített formában, aránylag szűk terjedelemben, de mégis gazdagon és nagy jellemző erővel rajzolja meg az emberiség nagy háborús tragédiáját. Latzkó könyve most magyarul is megjelent Mohy Tamás kitűnő fordításában s a Franklin-Társulat kiadásában; ára 14 korona.

Kis Dorrit, Dickens egyik legbájosabb regénye, az adósk történetében nyíló gyönyörű szép virág könnyes-mosolygós története, most ifjúsági könyvvé átdolgozva jelent meg magyarul. Az átdolgozást Mikos Lajos végezte, igen jó érzékkel, megővta az eredetinek nemes humorát, bájoságát, meghatározó szépségeit. Ifjúsági irodalmunk egy kitűnő munkával gazdagodott e. könyvben, a mely művészen illusztrálva jelent meg a Franklin-Társulat kiadásában; ára 30 korona.

NEMZETI SAKKFEADVÁNY-VERSENY.

A «Vasárnapi Ujság» egy régi sakkbarát adományából ezennel 250 korona összegű pályadíjat tűz ki 2 lépéses feladványokra. A feltételek a következők:

- 1. Csak 2 lépéses, direkt mattra kidolgozott feladványok pályázhatnak.
- 2. A versenyben csak magyar állampolgárok vehetnek részt.
- 3. Minden versenyző legfeljebb 3 pályaművet küldhet be.
- 4. A feladványokhoz a megfejtés és lehetőség diagram is mellékelendő.
- 5. Csak eredeti, addig még sehol közzé nem tett feladványok pályázhatnak.

A pályaművek a szerző nevét és lakását tartalmazó jelíggel, zárt boríték kíséretében 1920 február utolsó napjáig a «Vasárnapi Ujság» szerkesztőségébe (Budapest, IV., Vármege-utca 11.) küldendők.

A bíráló bizottság, a mely a «Vasárnapi Ujság» sakkrovatának vezetőjéből, továbbá Abonyi István és Havasi Artur urakból, a «Budapesti Sakkör» tagjaiból áll, 1920 április havában fog a pályaművekről dönteni.

Az I. díj 150 korona,
a II. és III. díj egyenkint 50—50 korona bankjegyekben.

Az olvasóhoz!

Lapunk október 19-én újra megindulván, az esztendő hátralevő idejére

új előfizetést nyitunk.

Ebben az évben hat számunk fog megjelenni. E hat szám

előfizetési ára 15 korona.

Kérjük olvasóinkat, szíveskedjenek előfizetési díjaikat kiadóhivatalunknak mielőbb beküldeni, hogy az expedíálásról gondoskodni tudjunk.

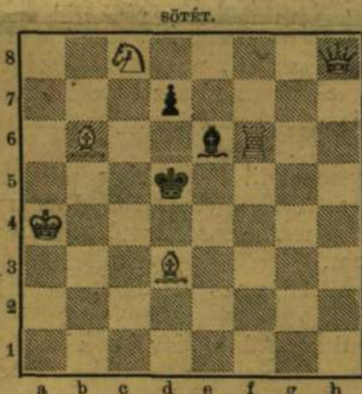
A „Vasárnapi Ujság” kiadóhivatala Budapest IV., Egyetem-utca 4.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban: Vándor Károly Ferencz, a Magyar Hollandi Biztosító Részvénytársaság és a Gazdasági Részvénytársulat igazgatója e hónap 15-én hirtelen elhunyt. Halála a magyar közgazdasági életnek súlyos vesztesége. Családján kívül ismerőse és barátja gyászolja elhunytát.

SAKKJÁTÉK.

3142. számú feladvány Hannemann K.-tól.

Világos indul és a második lépésre mattot ad.

Magyarádi Seidl Ambrusné sz. Andrányi Ilka. életének 66-ik és boldog házasságának 47-ik évében folyó évi november hó 16-án. — Özv. Szombathelyi Károlyné november 15-én Budapesten. Almásy Mária, a pesti angol kisasszonyok főnöknője, a ki egy negyedszázad óta vezette az Angol-kisasszonyok intézetét.

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 24-ik számában megjelent képtalány megfejtése: Sziklák lakója.

Felelős szerkesztő: HOITSY PÁL. Szerkesztőségi iroda: IV., Vármege-utca 11. Lapkiadó tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

Allig használt kitérőhangu HANGLEMEZEK WÄGNER (Hangszerkirály) BUDAPEST, IX., Rádai-utca 18. sz. 213.

32. SZÁM. 1919. (66. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ HOITSY PÁL

BUDAPEST, DECEMBER HÓ 14.

Szerkesztőségi iroda: IV. Vármege-utca 11. Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.

Előfizetési ára: Októbertől december végeig 15 korona. Egyes szám ára 2 korona.

Külföldi előfizetésekhöz a postailag megállapított viteldíj is csatolandó.

- Sokorópátkai Szabó István.
- Peyer Károly.
- Bleyer Jakab.
- Friedrich István.
- Heinrich Ferencz.
- Bárczy István.

- Haller István.
- Rubinek Gyula.
- gr. Somssich József.
- Huszár Károly miniszterelnök.
- Beniczky Odón.
- bárá Korányi Frigyes.
- Nagyatádi Szabó István.

AZ ÚJ KORMÁNY TAGJAI.

SZEGEDI EMMA, SZINÉSZNŐ.

REGÉNY. — IRTA MOLY TAMÁS.

(Folytatás.)

— Erről még beszélünk. Segítesz Etelkám, berakni a ruhákat? Magammal czipelem ezt a holmit, melyet csak este, színpadon hordok. Mintha nem is az enyém lenne. Ez itt a Fedoráé, ez meg a Zrínyi Ilona ruhája, ez az Alvingnéé, ez itt a nagymamáé, ez meg Gertrudisé, ezé, meg azé, meg amazé, de egyik sem az enyém. Mennyi gond, mennyi baj, mennyi munka! Miért czipelünk magunkkal tele ládákat, hiszen a benne levő holmi nekünk idegen?! Mert színészekünk, mert komédiások vagyunk, mert kiöltözökünk hol hercegnőnek, hol parasztnyecskeknak. De nem vagyunk sohasem mi magunk. És bár a legtöbb ember ezt nem tudja magáról, mégis szomorú, hogy mindnyájan komédiások vagyunk.

Lacziكا érdeklődéssel nézte a szép tarka, uszályos, csipkés, selyem, babos, bársony, tafota meg parasztruhákat.

Etelka buzgón segített selyempapírba csavarni a kényesét, a láda fenekére rakni a közönségesét, gondosan összehajtani a köpenyeket, estélyi ruhákat, finom szép drága holmit. Figyelemmel hallgatták Emma kifakadásait és nem értették meg, hogy mi rejlik mögöttük. A mikor Emma elhallgatott, Lacziكا követelte:

— Meséljen még!
— Nézd csak, kis pajtás, van itt valami, a miről kiderült, hogy nem az enyém, hanem a tied. Valamikor meg volt rakva mindenféle színű meg ízű finom cukorkával, de ezt megették mások, még akkor, a mikor ez a gépkocsi hozzám került. Az automobil aztán elvettem és csak most tudom, hogy kinek tettem el. Neked tettem el, kis pajtás, emlékül! Fel lehet húzni, látod, — és Emma felhúzta a játékszer rugóját — és most, ha letesz a padlóra, tovarobog.

Letette az automobil s a kis gépkocsi sürgősen nekiszaladt egy karosszék lábának. Lacziكا nyomban átvette az igazgatását és nagy odaadással bonyolította le a szobában már nagyon is szükséges gépkocsi-forgalmat. Etelka mosolyogva nézte, hogy Lacziكا milyen szép játékot kap; leguggolt, mert ő is részt akar venni a gépkocsi irányításában. De Lacziكا erősen tiltakozott és nyomatékosan kijelentette, hogy ő nem enged mást az autéhoz nyúlni, mert ez az övé! Föl se tűnt neki, hogy alig néhány perc előtt még csak nem is sejtette, hogy ilyen finom gépkocsi egyáltalában létezik. Etelkát bántotta az öcsike önző viselkedése; fájt neki, hogy Lacziának jött játék, ő neki meg...

— Nézd csak, Etelkám, szép ez a selyem? — És Emma egy darab világoskék selymet illesztett kibontva a kisleány kebelére. — Jer ide, nézz a tükröbe, nézd, milyen jól illik neked.

Etelka mosolyogva, reménykedve látta, hogy a szép tinom selyem valóban jól illik az arczához és most izgatottan várta, hogy mi lesz.

— Ebből szép blúzt lehet varratni, Etelkám s ezt a selymet neked adom emlékül, — mondotta Emma, összehajtotta a selymet és átnyújtotta a leánykának.

Etelka meghatottan borult Emma nyakába:

— Nagyon szépen köszönöm!
— Sajnálom, hogy nem tudok néktek nagyobb örömet szerezni.

Kopogtak.
— Tessék! — szólt Emma.
Hajnóczyné nyitott a szobába.
— Nini, Rozi mama, te vagy az?! Ez aztán a kedves meglepetés! Jer be, édes!
— Jó napot, fiám; jönnék, de látom, nagy munkában vagy. Nem akarok háborgatni.

Emma odasietett a kis öreg hölgyhöz, megölelte, megcsókolta.

— Jól tudod, hogy bármikor jössz, sohasem háborgatsz. Csücs le ide szépen, tedd le a köpenykedet, meg a csákódat.

— Erre jártam és mert itt még nem voltam, gondoltam: bekukkantok hozzád, megnézem, mit csinálsz... Látom, nagy munkában vagy; nagytakarítást rendezel?

— Pakkolok, édes. Ez a kedves leányka itt Borbáth Etelka, ez itt meg a kispajtás, Borbáth Lacziكا, ők segítenek.

Etelka illedelmesen bókolt és kezét csókolt a kis öreg hölgynek; Lacziكا nem hederített a vendégre, hanem a szoba egy távoli sarkába vezetve a gépkocsit és hátat fordított az egész társaságnak; épen utazni készült a csodaerdőbe és nem törődött azzal, hogy a szobában mi történik.

— Pakolni segít, kis kisasszony? Miért pakolsz, gyermekem? — kérdezte Hajnóczyné Emmától, mintha nem tudna semmiről semmit; ez kis ravaszkodás volt; figyelmesen nézett Emmára és olyan volt most, mint egy bölcs, tapasztalt öreg madár.

— Mi játszom utoljára, láttad a színlapot, tudod.

— Mit... mit mondasz? Ma játszol utoljára? Nem, én erről nem tudok. Nem nézem a színlapot soha. Mi játszol utoljára?! És ha most nem jövök be ide hozzád véletlenül, erről fogalmam sincsen.

— Ugyan Rozi mama! Hát nem hallottad a színháznál? nem beszéltek róla? nem kérdezték tőled? nem tanácskoztak veled? igazán nem hallottál róla, Rozi mama?!
— Nem, édes, — mondotta Hajnóczyné a legkomolyabban; a búcsúelőadásra szóló jegye már a zsebében volt; egyszerűen játszotta szerepét; meg akarta tudni, hogy miért megy el Emma; diplomáciai küldetésben járt. — Azt se tudom, hová legyek az ámulattól! Még jó, hogy gondolomra bejöttem. Kitalált volna tőled, hogy eltűnsz és még azt se mondd: befellegzett! Nem látalak volna, meg se öleltelek volna, meg se csókoltalak volna, el se búcsúztunk volna. És ki tudja, láttuk volna-e egymást még egyszer ebben az életben? Tudod, édes, én már nem vagyok egészen fiatal, fáradt is vagyok, meg egy kicsit gyöngye is vagyok, egyszer majd lefelekem és többé nem kelek föl, hanem alszom örökre... És te elmentél volna, édes és nem gondoltál a Rozi mamára? Jaj, de szegyélem magam, ha csak elképzelem, hogy ez velünk megtörténhetett volna!

— Nem történt volna meg, édes, hidd el, hogy nem történt volna meg! Ma este, úgy gondoltam, látlak a színháznál és akkor búcsúztam volna tőled. Csak nem hiszed, hogy én szó nélkül mentem volna el! Rozi mama?!
— Megmondom őszintén, most, hogy tudom, hogy ma játszol utoljára és hogy holnap utazol... ez úgy hat reám, édes, mintha szöknél, mintha innen elszöknél, vagy elmenekülnél, és ez mélyen érint. Szeretnék veled erről beszélni, nézd, hogy feligazt ez a dolog. — Hajnóczyné most valóban izgatott volt, — hanem, édes — szólt halkán — zsendely van a háztetőn.

Emma elmosolyodott. Átkarolta Etelkát:

— Szivecském, légy olyan kedves és vedd ki Lacziكát; hagyjatom most magunkra, egy kis megbeszélni valóm van Rozi mamával. Azután megint bejöttök és segíteni fogtok, jó lesz? — Megcsókolta a kisleányt.

Etelka kézen fogta Lacziكát, a kislíu vitte a gépkocsiját s a gyermekek kimentek a szobából.

— Bájós kisleány, szép kislíu, a Borbáth gyermekei, és úgy látom, nagyon szeretnek téged... — De alig hogy mondta, Hajnóczyné már bánta is e szót, megjiegt, hogy árulója lehet.

Emma nem hallott ki ebből semmit.

— A házigazdám gyermekei, igen. Kedves, bájós gyermekek, nagyon szeretem őket.

— Akkor miért megy el innen? Megint hibát követtem el! korholta önmagát némán Hajnóczyné. Emma csodálkozva nézett rá. Erre a kis öreg hölgy hamar fordított a kérdésen:

— Ugy értem, hogy miért megy el már holnap? És miért megy el a társulattól? Annyi a kérdezni valóm, hogy azt se tudom, hol kezdjem. Soha életemben ilyen kíváncsi nem voltam. A direktor elenged? Látod, ezt igazán csodálom. Két kézzel kellene beléd kapaszkodnia... Szólj már egy szót, édes! csak álls és engem nézel, mintha én csinálnám ezt a gonosz meglepetést és nem te! Uj le ide mellém, fiacskám és mondj el mindent szép sorjában. Hadd halljam, micsoda ostobaságot akarsz elkövetni, melyben, csodálatos! mindenki a segítségére van. Még ez a bájós kisleány is segít neked pakolni, a helyett, hogy elzárna a holmidat és azt mondaná: „Innen az Emma néni el nem megy!”

A kis öreg hölgy olyan mosolygósan, olyan jókedvűen mondotta el mindezt, hogy Emma zárkózott, sötét hangulata foszladozott és ő felvidult. Leült Hajnóczyné mellé, kezébe vette a kis öreg hölgy jobbát... gyöngye, fáradt öreg kis kéz, hátán az erek vastagon kéklenek, a bőre sárgás, petyhüdt, ránczos, mintha nagyon is bő, ócska keztyű lenne; s ez a kis kéz még mindig dolgozik, haszonlatlan ruhákra csipkét, gombot, kaptatót, szalagot varr, elnyűtt kalapokra tarka tollat, ríkióti művirágot, a mikor jön a forduló, ez is rakosgatja a mindenféle holmit ki a ládából, be a ládába, ez is ken a barázdás arcra színpadi festéket, a fonnyadt ajakra pirosítót, ez is kúzdódik még az étellel, gyöngye, fáradt, öreg kis kéz!... Most a szemébe nézett: az öreg szempár még bátran csillogott a ránczos könnyzacsok fölött, a fonnyadt szemhéj alatt Emma elmosolyodott:

— Ugy-e tudod, kisanya, hogy nem vagyok hóboros, nem vagyok szeszélyes? Tudod, hogy én sokáig türok, szenvedek, meg se mukkanok. De azután egyszer csak vége van az erőmnek, vége van a türelmemnek és akkor mennem kell. Menni, menni, elmenni! És ez most beállt, ez a nagy elrohanság érzés.

— Értem, szivecském, értem, de azért mégis csak visszatérek arra, a mit eddig magamban elgondoltam: Ennek a te elrohanságnak valami különös oka van.

Emma vállat vont; elpirult, érezte, arcát forrón előnti a vér.

— És ha ezt az okot jól megnéznék, bizonyosan látnók, hogy kár lenne elszaladni, éppen innen, édes, a hol szeretnek, a hol ünnepelnek, a hol a direktor is, meg a társulat is úgy-e hogy dédelget? Azután meg, hidd el, nem jó, ha az ember bíró a maga dolgában, édes, mert könnyen megtörténik, hogy a magunkfajta ember a maga kárára dönt. Mindig jobb, ha elmondja búját-baját egy harmadiknak, egy veleérző, de azért higgadt embernek...

— Ó, édes, milyen könnyű ezt így megállapítani!

— Azt akarod talán ezzel mondani, hogy, a mikor az ember bajban van, honnan legyen veleérző, higgadt jóbarátot? Istenem, ha engem érne valami kellemetlenség, mely megzavarna, én bizony nem sokat vesződném veled, eljönnék egész egyszerűen hozzád és azt mondanám: „Nézd, gyermekem, ez történt velem, mit kell itt csinálni?” És rád bíznám, hogy gondolkodj helyettem.

— Ó, te édes...

— Na látod, ez tetszik neked. Hát, nem mondom, hogy én olyan okos vagyok, mint a milyen te lennél az én helyemben, de talán

mégis tudnék a segítségére lenni, ha bizalommal volnál hozzám.

Emma a fejét rázta:

— Tudod, hogy szeretlek, kis anya, hogy tisztellek, becsüllek, — és megölelte a kis öreg hölgyet őszinte szeretettel — de nézd, az én életem annyira el van rontva, hogy még ketten se tudnók helyreigazítani.

— Ha azt hiszed, hogy mi asszonyok ehhez gyönggék vagyunk, keressünk férfit, a ki segít nekünk.

— Ugyan, kisanya: férfit!!

— A férfiről a legrosszabb véleményed van, tudom. Nem is akarom megdönteni. De, a mikor igazi segítség kell, mégis csak jó a férfi. Asszonyon férfi tud segíteni igazán és férfin csak asszony. Ez így van, erről kár beszélni. És hidd el, van derék, jóra való, becsületes férfi, a ki önzetlenül segítene...

— Önzetlenül! És te ezt komolyan mondd, kisanya!

— Igenis, komolyan! — mondotta a kis öreg hölgy vidáman. — A legkomolyabban.

— Hol van olyan férfi!

— Na hallod, erre már igazán könnyű felelni. Itt van ebben a házban. Borbáth Dániel a te szerencsétlen, elrontott életedet boldog és nyugodt, szép életté teheti.

— Azt hiszed? Miért mondd ezt? Ismered ezt az embert?

— Nem jó, nem jó, nem jó, nem jól csináltam! Gondolom Hajnóczyné; nagyon hirtelen fordítottam Borbáthra a szót, észrevettem!

— Hát... ismerem, látásból, mutatták nekem a színházban, hogy ez a te házigazdád. Kezdtém érdeklődni, hogy milyen ember, kislóda, miféle, és így megtudtam egyet és mást, és a mit megtudtam, az mind mellette szól. És tudod, édes: boldogtalan ember. Te te voltál eddig szerencsés az életeddel. Azért gondoltam, hogy ő meg fog téged érteni. És fog tudni rajtad segíteni. Már csak azért s, mert ügyvéd s úgy halom, nagyon kitünő ügyvéd.

— Nem, édes, én nem hiszem...

— Azt tapasztaltam eddig mindig, hogy alságos helyzetekben, a mikor az ember azt se tudja hogyan, merre, miképen... ilyenkor helyes, a jó megoldás egészen közel van, a ember kezégyében, hidd el, édes, csak éppen utána kell nyúlni és minden magától intéződik; ez furcsa, de így van. Ez olyan gaz, hogy azt merem mondani, nincsenek alságos helyzetek, csak mi látjuk őket, hamisan, ilyennek. Éppen azért mondom, his szívem, beszéljünk meg a dolgot, ha nem telem, de a házigazdával...

— Édes kisanya, tudom, hogy szeretsz, tudom, hogy segíteni akarsz rajtam, de most nem monok valamit: Vannak emberek, a kiken nem lehet segíteni, a kiken nem tud segíteni senki sem. Én is ilyen ember vagyok. Alsóadás, kiábrándulás, bánat, szomorúság —

ESZTERGOMBAN.

HORTHY MIKLÓS FŐVEZÉR KÖRUTJÁBÓL.

A TATABÁNYAI MUNKÁSOK KÖZT.

ez az én életem. A mit te tudsz erről, az üntig elég ahhoz, hogy sajnálj, hogy szeress, hogy jó légy hozzám. Mintha különös gonosz varázslat dolgozott volna abban az emberben, jószágomért, hűségemért, iparkodásomért, önzetlenségemért, azért, a mi vagyok, azért, a mit ő érette tettem, mindezért lelke egész aljasságával bőven megfizetett.

— Tudom, édes, tudom! — sóhajtott fel Hajnóczyné.

— Túrtem. Eleinte azt hittem, ez csak velem van így. De nemsokára láttam, kisanya, hogy mindenütt bajok vannak, hol kisebbek, hol nagyobbak. Nézd a színészek házasságát. Alig kerültek össze, már mennének is, ki erre, ki arra. Az összetűzése, a megnevezések, a családok és családások, a különféle és legfurcsább féltékenykedések mindennaposak. És azt is láttam, édes, azt is megfigyeltem, hogy mindig a férfi a hibás. Ha az asszony nem túri rossz sorsát megadással, erre csak azt mondom: igaza van. A ki meg tudja tenni, tegye meg! Igaza van.

— Ó, te csacsi asszony, mindenkinek igaza van! — figyelmeztette jókedvűen a kis öreg hölgy. — Még annak is, a ki látszatra vétkezett. Ezt most nem értem, de meg fogod érteni egyszer, majd ha öregebb leszel.

— Igen? No idehallgass! Egy városkában megismerkedtem egy fiatal házaspárral. Előkelő, finom, kedves úriemberek voltak. Jártam hozzájuk, jól éreztem magamat náluk. Barátság fűzött a fiatal asszonyhoz és nagyon szerettem eljátszogatni aranyos kis gyermekükkel. Végül alig vártam, hogy elmenekül-

hessek a városból. Tudod miért? Mert a boldog férfi, a szerető apa, — te, kisanya, hidd el nekem, ez így van! — kezdett irántam „érdeklődni”. Eleinte nem vettem észre. Hogy figyelmes, előzékeny hozzám, az jól esett, hiszen a férjem nem így bánt velem; de nem gondoltam semmire. Arra lettem figyelmes, hogy a kezemet szorongatja, hogy mélyen a szemembe néz, hogy közel hajol hozzám és izgatottan elstuttogja, a mit elmondhatott volna hangosan... Az előkelő, finom úr megkívánt engem, akart engem. Az is lehetséges, hogy szerelmes volt belém. Lehetséges, hogy én értem otthagytam volna a feleségét, gyermekét. És ez nem egyszer történt meg velem, kisanya. És ez mindig nagyon-nagyon elszomorított; sokszor kétségbe voltam esve. Gyanakodtam a férfiakra s azóta sok mindent láttam és tapasztaltam, kisanya, igazán komisz dolgokat. És én utálok a férfiakat. Nem hiszek nekik! Nem akarok rólok tudni!

— Ha te azt tapasztaltad, édes, hogy a férfiak rosszak, önzők, hiuk, durvák, gonoszak, kegyetlenek, akkor erre csak azt mondhatom, hogy igazad van. Te ezt tapasztaltad. De ismered az én életemet is úgy a hogy, kis szívem. Mutattam neked fényképeket, melyek ma már negyven évesek, te jó isten! de azért vannak harmincz évesek, meg huszonöt évesek is, melyeken még láthatod, hogy én is voltam szép leány, szép asszony, el se hiszi, a ki ma lát. És én is tehetséges voltam, nagyon szépen énekeltem, nagyon szépen táncoltam, mindig finoman, gondosan öltözködtem, és engem is körülvettek a férfiak és rajzottak körülöttem és szerettek velem — a kis öreg hölgy vidáman mosolygott, a szeme csillogott, s egy régen letűnt világ támadt fel hirtelen előtte, megtörtént és elképzelt jeleneteivel. — És én szerettem őket, a mint körülöttem röpdöstek, rám mosolyogtak, kérleltek, simogattak, dédelgettek. Nekem nem ártottak velem, mert mindig boldog házasságot éltem. Három férjem volt, meghalt mind a három.

— Tudom, kisanya, édes, háromszor tettem.

— Három férjet, bizony és mindegyik szeretett, mindegyik boldog volt velem és mindegyik megáldott a halálos ágyán.

— És te is szeretted mindegyiket.
— Úgy van, édes, én is szerettem mindegyiket. Nagyon derék, jóra való, szerető férfiak voltak. Mindegyik szorgalmas, iparkodó, rendes ember. Az egyik vasúti tisztviselő, a másik színész, igen jó drámai színész, a harmadik meg városi hivatalnok volt. Még Hajnóczyné is, bizonyosan hallottad híret szegénynek, csak örülni tudott a sikereimnek.

Emma mosolyogva, szótlanul hallgatta, hogyan gyúrja, alakítja át a kis öreg hölgy a multját, mint történetet, tetszés szerint, a hogyan a helyzet éppen megkívánja.

— Mert, édesem, én is voltam ám valaki, még ezelőtt huszonöt estendővel is. Mindég

nagy társulatoknál voltam. A budai arénában is játszottam négy nyáron, és csak tölem függött, hogy fel akarok-e lépni a Népszínházban. De minek? Ha szerződteknek, akkor is várom kell, ki tudja meddig, míg szerepet kapok, ha meg a szerződöttem nem bizonyos, nincsen értelme az izgalmas vendég szereplésnek. Szóval, megmaradtam vidéki primadonának, a mi nem is volt rossz pálya. A közönség mindenütt nagyon szeretett, elhalmozott virággal, ajándékkal, nézd csak, ezt a kis gyűrűt Halason kaptam a jutalom-játékomra. A „Babá”-t adtuk, talán nem is láttad; nem ismered? bájos finom operett, a szövege és a zenéje olyan kedves, olyan finom, ha rá gondolsz, édes, ha elképzelem magamban, tele lesz a szívem gyönyörűséggel! Ejnye, ki is írta? Valami kitudó francia. Ó, hidd el, hogy ennek már vége, ilyen muzsikát, ilyen operettet már nem fognak írni, nem is tudnak írni. De kinek is írának ilyen szép dolgokat? Nincsen, a ki elnékelje, nincsen, a ki eljászza; mert ha ma színházba megyek, a színpad az egészen más lett, te jó isten! Azt kell mindig kérdeznem magamtól: Hát színház ez? Művészet ez? Micsoda együgyűségek, milyen unalmas, üres muzsika és hidd el, édes, szinte örülök, hogy már ilyen öreg vagyok és már nem kell tanulnom ezeket a szerepeket...

— Nem is értem, hogy miért küzködöl, miért vesződöl még mindig, Rozsi mama! Nem lenne jobb nyugodtan, csendesen élni és nem tudni már semmit erről a nehéz, keserves életéről, hanem csak visszagondolnál a multra, a sikereidre, azokra a szép forró színházi estekre...

— Nem lenne jobb, hidd el, édes. Nem tudok magamra maradni, nem tudok egészen egyedül lenni. Kell valaki, a kivel elbeszélgetsek, ha kedvem támad egy kis fecsegésre. Színész kell, komédiás, kedves, vidám, mulatságos emberek, a kik este festéket raknak az arcukra és más ruhát öltenek és kimennek a színpadra és hol megrikatják, hol megnevetetik a jó együgyű nézőt, a ki ezért még fizet is. Ez a multság kell nekem, édes, és magam is szeretem csinálni és csinálom is, a míg csak bírom és ha majd nem bírom, akkor már úgy is befereztem szereplésemet a földön. Ezt csak meg lehet érteni!

— Meg lehet érteni... meg lehet érteni... én meg is értelek, pedig én nem így gondolok. Egészen más az én életem és más a tied. Te mindig szerencsés voltál, nem csalódtál, nem értek keserű kiábrándulások, meg lehetsz és meg is vagy elégedve a sorsoddal vagy ha ért is csalódás, keserűség, ki tudtal lökni magadból; te mindenképen és föltétlenül meg vagy elégedve, míg, látod, én... — Hiszen erről akarok tulajdonképen veled beszélni! Tudod mit, ha most itt utolsó játszó is, azért ne utazz el holnap, hanem maradj még, legalább egy napig.

— Nem lehet, kisanya. — Egy félnapig! Meg akarok veled beszélni valamit, a mi nagyon fontos lehet rád nézve és talán jól jársz vele, én azt hiszem, hogy föltétlenül jól jársz vele. Rendben van, itt maradsz s én előzők holnap délelőtt, már tíz órakor itt leszek.

— Nem lehet, kisanya. — Ejnye édes, de visszautasítás! Ez nem szép tőled. Hát akkor jól van, beszélhetünk most mingyárt róla. — Nem lehet, kisanya, mert most készülöm kell az előadásra! — Emma kedvesen kacagott. — Tudom, azért jöttél, hogy valamiképen hasznomra legyél; jól akarsz, szeretsz és én ezért nagyon hálás vagyok és igazán szeretném örömet szerezni neked; de most nem tudok hogyan, mivel. Ide hallgass, a színházban leszel ma este?

— Bizony ott leszek! — Hát akkor előadás után jer az öltözőbe. Addig majd csak tudok valamilyen megoldást. — Nagyon jól van, este még együtt leszünk! Nem ígérteztél el sehozá? Eljövök, veled leszek, veled maradok és majd akkor beszélünk. Meglátod, édes, nem fogod megbánni.

Megölelte, megcsókolta Emmát. — Maradj csak! — mondotta meghökkenve, a mikor Emma ki akarta kisérni. — Kitalá-

lok magam is. Neked még dolgoz van, készülődök kell az előadásra. És ez fontosabb, mint az én tiszteletreméltó személyem. A viszontlátásra, édes!

Az utcán Borbáth már türelmetlenül várta.

— Mi ujság? — Csak nyugodtan, kedves barátom. Beszélgettünk és egyelőre elértem azt, hogy este még tovább beszélünk. Az eset éppen nem egyszerű. Derék jó teremtés, de megriadt, mert nagyon sokat szenvedett. Nem tudom mi történt vele, de látom, menekülni akar, és az érzése, hogy el kell menekülnie... hogy ki elő? miért? még nem tudom.

Borbáth tudta, hogy miért, és nem szólt. Halk, rekedt hangon kérdezte:

— Beszél rólam?

— Beszéltem.

— No és?

— Mondtam már, legyen türelmemmel, fiatal barátom. Előadás után megint előzők és folytatjuk, a hol most abbahagytam. Jobb is lesz így. Az este ünnepleni fogják, virágot meg koszorút fog kapni, ezt a színész szereti, ettől boldog, ettől meglágyul, ettől lesz hozzá férhető. Várjon egész nyugodtan. Most hazamegyek, pihenek egy kicsit. Fáradt vagyok, Borbáth, mert bizony egy kicsit öreg is vagyok már. Isten vele!

— Csókolom a kezét, drága asszonyom!...

VII.

A városokban estefelé néhány száz ember már nyugtalan volt, ideges, türelmetlen. A kinek dolga volt, sietett vele, hogy idejében elkészüljön. A kinek nem volt dolga, próbálta ezt is, azt is, hogy muljék az idő. Asszonyok, leányok gondosan megfésülködtek, szépen felöltöztek. Hivatalnokok, mindenféle irodákban ülő munkások és kereskedők is, nézték az órát gyakran, mert idejében akartak otthon lenni. Voltak, a kik meguzonnáztak, izgatottan gyűrték le a falatot, ezek az est folyamán nem akartak megehezni. A kávéházban dominó-játékosok, de akadtak még kártyások is, abbahagyták a játékot előre kitűzött időben. Diákok lesték a hét órát türelmetlenül.

Innen is, onnan is, a városka lakásaiból, irodáiból, boltjaiból, kávéházából, czukrászboltjából, szinte egyszerre indult a közönség a színházba. A kik az úton találkoztak ismerősök, együtt mentek, és rögtön megerezt az élénk beszélgetés. A háziasszonyok kérdezték egymástól, hogy mi jót főztek ebédre, mert hiszen holtig tanul az ember... és mit szólt hozzá: ez a Szegedi Emma igazán elmegy!... és hogy el ne feleljem, marad a cselédje vagy mégis elmegy? mert tudnék egy jóra való leányt, a ki... igen, elmegy még a társulatától is, holnap utazik, délelőtt, azt hiszem vagy talán mégis elutazik? tudom egész biztosan... azzal a mosónővel mindig bajok vannak, hiába!... pedig kár, nagyon jó színésznő, bátran azt lehet mondani: művésznő, dehát istenem... más szabónő után kellene nézni, és jól dolgozik, igaz, de megvárhatja az embert!... bizonyosan széles, ideges, az ilyen művésznő nem normális... és Pestről küldték a kalapot? no látja, az igazán kedves figyelem!... Nem hallották róla közelebbit? Ah, itt a doktorné! Jó estét, kedves doktorné, mondja csak, igazán nem lehet megtudni, hogy miért megy el ez a Szegedi olyan hirtelen?... Ugyan kérem, hiszen a doktor úr a színházi orvos, ő csak tudja!... Borbáth? Gondolja?... Miért ne, az a Borbáth csinos, finom ember, mondják, hogy bírten haragú, de istenen, mindenkinek van valami hibája... No jó, de miért megy el? Azt hiszi, hogy a két gyermek? hát a leánykára ráférne még egy kis nevelés, a multkor is csak úgy köszönt „jó estét!” már nem tudja, hogy az ilyen kis leánynak „kezet csókolom”-ot való mondani... Büszke? mire büszke? hogy a mamája ott hagyta őket, mint szentpál... ja, hogy a művésznő ott lakik náluk, igen, ez lehetséges, hogy erre büszke, de most, a búcsúfélépés után is ott marad náluk, vagy elutazik? Érdemes, hogy erről nem tudnak... Jó estét,

kedvesem, szintén színházba? Hallotta már, azt mondják, hogy Borbáth meg a Szegedi...

A tömeg, a színházba járó, nem egészen ötszáz ember, most a Főtéren nyüzsgött. Egy része már látta volt a darabot és most csak azért jött el, hogy ott legyen a búcsúfélépésnél. Mert ilyenkor más a taps, más a lelkesedés, van virág, ünnepletés, ez más, mint a rendes színházi est, ilyenkor ott kell lenni és ők ott is vannak. A hölgyek lassan főléptek a terembe, az urak egy része lenn maradt és elszí egy cigarettát.

A jegyeket még délelőtt mind elvették, elkapkodták még a pótszékek jegyeit is. Este már nem volt pénztár. A hölgyek megigazították a frizuráikat, a ruhájuk csipkéjét, bodrát és bevonultak a terembe. Jobbra-balra köszöntettek, bólogtak, mosolyogtak és elfoglalták a helyüket.

A terem szorongásig megtelt. A zsbongá- élénk és hangos. A hölgyek meglátták rögtön, ki jelent meg új ruhában, ki húzott egy még nem látott blúzt, ki vetett a vállára egy még eddig nem ismert csipkekendőt, ki tűzött a szokottól eltérő frizurát. Minderről beszéltek mohó érdeklődéssel, de beszéltek búcsúzó színésznőről is. Az urak, feljöttek már a cigarettázók is, üzleti dolgokról beszéltek komolyan, amott egy kártyaparti fordulatáról, vagy hivatalos ügyekről: „jó, hogy találkoztunk!”, főnökökről meg alkalmazottakról és elfoglalták helyeiket. Még nem ülnek le körülötte, tájékozódnak, hogy ismerős szomszéd, barát hol, merre ül.

Az egyik hátulsó sorban a társulat néhány női tagja ül egymás mellett. Pénzért váltottak jegyet, különben nem kaptak volna ülő helyet. Körülöttük a közönség érdeklődésével nézte és hallgatta őket, azzal az áhítattal, melylyel az avaratlan szemlélt egy ismeretlen, érdekes világba tartozó egyéneket. Beszélnek mint mi, mosolyogva, nevetve, bólogtatnak, integetnek mint mi, a kik valahog mégis csak másfolyóknak, mint mi... Ez megcsodálás lappangott bennük és készített őket arra a bizonyos kíváncsi és tiszteletteljes nézelődésre, melyből kijutott a terem egy sarkában összegyűlt színészeknek is: Csodálatos emberek, a kik este idegen, soha nem látott világokat varázsolnak eléjük.

A terem élénk zúgása egyszerűen csak elhalkult, majd egészen megszűnt. A színpad fölhangzott az éles csengetyű-jelzés. Meglibbent a függöny, megmozdult, széjjelvált. Felhangzottak a könyörtelen történet első ütemei halkán, fojtottan, indulatossan. A szereplők már jobban összeforrtak. A szereplők már ismerték egymás mozgását, játékát, hanghordozását és egymáshoz simultak maguk ábrázolásával. A nézőtérrel a figyelem, a feszültség melege áradt fel a színpadra s ez jót tett az előadásnak. A kik már látták a darabot, mégis figyeltek, mert sok új mozzanat kínálkozott gazdagon, melyet nem vettek vol előzre. Ismert és nem ismerő részletek szövődtek egymásba. Kezdték helyzetet, a párbeszédekert jobban megértették a jobb megismereni a darabot.

A mikor Emma megjelent a vászondíszlet ajtájában, a nézőtérrel zúgó taps tört fel. A színésznő megállt az ajtó keretében. A színpad mögött eddig a jelenésére várt és készült a belépésre. Mint Alvingné lépett a szobába, hogy üdvözölje az öveg lelkészét. A mikor taps forró hullámai felhőmpölyögtek hozzá megállt, visszahőkölött kissé, a lélekzete megakadt; öntudatlanul felkapta a fejét mintha nem akarná, hogy a hullám végig ömöljék rajta s egy pillanatra lehúnyta szemét. Úgy érezte, hogy a szeretet, a megbecsülés, a lelkesedés zúgása ez és azt zúg neki: Miért megy el? miért hágyasz el? a tud, az alkosson, teremtsen, ábrázoljon! A hetség kötelez!

A taps még tartott. Ilon állt Emma mögött és sügta a fülebe:

— Halld, hogy tombolnak? Meghódítottad őket, szeretnek, imádnak, és most akarod hagyni őket?!

A nézőtérben az emberek vidáman tapsoltak, mosolyogva néztek egymásra és bólogtak egymásnak: üsd pajtás, ne sajnáld, tapsoltak. És ha elhagyta az egyik, folytatta a szomszédja, mintha csak ezt ál-

mák kifejezni: Hadd tudja, milyen az, ha mi színészt ünneplünk! Ne sajnáld, pajtás, tenyeredet! És tapsoltak jókedvűen, csak azért is.

A színpadon, a lelkész szerepében Matolsi már fészkelődött, idegessé tette a hosszú taps, mely nem neki szólt. Emma felé fordult és már azon volt, hogy odamegy hozzá. Alvingné kinyújtott kézzel sietett a lelkészhez, első szavai még beleveszték a taps zuhogásába.

A mikor a nézőtérben meglátták, hogy Emma már beszél, a nézők lepísztegték egymást, a tenyércsattogás megszűnt, csakhamar csend lett a teremben. Emma, a ki magában hordta az utolsó napok gyöttrődését, bánkodását, erre a hangulatra rakta, most öntudatlanul, balra köszöntettek, bólogtak, mosolyogtak és elfoglalták a helyüket.

A színésznők sorában Hajnóczyné meglátott bólogtatni: — Milyen gyönyörűen beszél! — suttopta maga elé. — És a mozdulatai! a nézése! a mosolya! Szegény! Már látni az egészemet, benne van a mult, a jelen meg a jövő.

— Nagy színésznő! — sóhajtott fel Csapó Manca. A tehetséges ember majdnem mindig elismeri még a nálánál tehetségesebbet is.

— Mintha csak magamat látnám: egyszerű, igaz, őszinte! — rajongott Hajnóczyné. — És felsugta a színpadra: — Te édes!

Osvald jött. Virághalmi új hangot hozott szerepéhez. Bánkodott; fájt neki, hogy Emma elmegy. Remélte, hogy a színésznő mégis megmondja magát és marad. Nem mert nyitni újból tárgyalni vele, nem akarta bolygatni ezt az ügyet; inkább remélt oktatlanul. Az új színésznő már útban volt, talán holnap megérkezik. De ő mégis nagyon szeretete volna itt tartani Szegedi Emmát. A mikor most megint látta tudatos, határozott játékát, hallotta biztos, nem ingadozó, tiszta beszédét, érezte, hogy hiába minden, ez az asszony megmarad konokul az elhatározása mellett. Nagy szomorúság fogta el birtelen és maga se tudta, hogy játékában most kifejezésre jut a búcsu, a könyörtelen elválásból támadt reménytelen bánat hangulata. S ettől minden szava, a nézése, mozgása már úgy hatott, mint egy leplezett, eltitkolt búcsúzás az édes anyától, a ragyogó, termékeny szép élettől. A színpadon új színek, új hangok támadtak. S ez hatott a többi szereplőre is. A lelkész idegenkedve nézte Alvingnét, az asszony megemlértése most tisztán és mégis különös humorral jutott kifejezésre. Mindnyájan egy sajtóságos hangulat hatása alatt játszottak.

A nézőtérben bámeszködvá, mozdulatlanul léleketelfojtva figyeltek az emberek. Talán nyitott szemmel nézik, szorongó szívvel hallgatják, hogyan bontakozik ki egyszerű, kereketlen, mindennapi szavakból egy asszony rettenetes tragédiája. Még nem tudunk semmit, de már lenyűgözve követik a jeleneteket. A teremre ráfékszik a dráma bénító hangulata egyre súlyosabb lesz. A szívek egyre hevesebben dobognak. A velelés, veleszenvedés arczjátékának kifogyhatatlan változatai torzítják el a színpad felé hajló fejeket; jó, hogy felhomályban vannak. A kik egymás mellett ülnek, egyszerűen csak nagyon messze vannak egymástól, maguk se tudják... mesekora teljesen elbódítja őket a színésznő akarattal teljes művészte. Alig lélekenek, megszűnnek önmaguknak élni, már csak azért vannak, hogy megismerjék azoknak az embereknek a sorsát, a kikkől még egy meggyedőrával ezelőtt nem tudtak semmit. Rajuk nehezedik a szomorú emberi történet minden rétege súlyosan.

A színészek a terem sarkában elismerik:

— Nagyon jó előadás!

— Ez az asszony nagyon tehetséges!

— Kár, hogy elmegy!

— Ez az egyetlen színésznő itt a társulatnál.

— Nehéz is lesz nélküle rendes előadást tartatni!...

A függöny összecsapódik. A közönség dermedten, némán ül. Az első felvonás vé-

AZ AMERIKAI VÖRÖS KERESZT AJÁNDÉKAINAK KIÁLLÍTÁSA A RÉGI ORSZÁGHÁZ ÜLÉSTERMÉBEN.

terhes levegője ráfeküdt a zsúfolt teremre. A tömegben mindenki még egy kicsit különél. Az idősebbek, öregebbek megdöbbenek: régen eltemetett apró gazdaságik jelentkeznek most, félénken és mégis marón. Az együgyű tömeg lelkiismerete nagyot dobban. Még a sötétben ülnek. Most kigyulnak a terem villamos lámpái. A közönség fellelékzik. Örül, hogy megszabadult a lidércnyomástól. Az emberek gyorsan más egyébe foglalkoznak, elhessegetik a személyüket ért hatást, mosolyognak, vidámságot fitogtatnak, hátranéznek a terem bejárására, várják, lesik: hozzák-e már a virágokat, koszorúkat? Nem hoznak semmit. Egymásnak dicsérik az előadást. Nagyon dicsérik Emmát. Megint találgatják, hogy miért megy el és hová megy? Az urak lesietnek az utcára cigarettázni. A hölgyek már kezdenek egyéb dolgokról beszélni; üzleti ügyekről, hivatalos dolgokról, aktákról, kártyáról, vadászatról a urak; tanárokról, feladatokról, könyvekről, irodalomról, Ibsenről, önképzőköri tanulmányokról a diákok. Az urak czukorkával kínálják a hölgyeket. A teremben nagy a meleg.

Megszólal a csengetyű. A közönség elhelyezkedik. Még néhány megjegyzést gyorsan a szomszéd fülebe kell sügni, mintha nagyon fontos lenne. Távobbb ülők még egyszer egymásra mosolyognak: búcsú, a viszontlátásra a felvonás után! Még mindegyik ember külön számít. A terem most elsötétül. A függöny széjjellebben. A sors embertiprása, szenvedő emberek ábrázolása, a játék tovább folyik. A színpad újra egységes tömeggé gyúrja a nézőtér mindenféle elemeit. A jelenetek egymásra épülnek. Mindig erősebb a hatás. A közönség lenyűgözve nézi, látja, mint pusztít a könyörtelen élet. Minden huzugság, ámitás, teher, szenvedés, reménytelenség, gyötrellem, kegyetlen kín. Csak tűrni, belegörnyedni, hurcolni a keresztet. Mintha egyetlen nagy test lenne, a közönség egyformán bámolt, tátott szájjal, némán és hallgatott, megremegett, mint tettenért gonosztevő és kínlódott, vergődött együtt azokkal az emberekkel ott fenn a színpadon. És most: a tűz! Föllelékzett megkönnyebbüln. Fénye kísértetiesen bevilágít a multba és rásüt a jelenre. A mi hazugságon épül, pusztul! Függöny!

Még kábult a közönség, bémultan ül. Felocsúdik. Tenyerek összeverődnek. Hirtelen mindenki tapsol és maga se tudja, hogy meg akar nyugodni, meg akar bizonyosodni arról, hogy mindez játék csupán, kitalált mese, kitalált darab, melyben démoni gonosz erő lüktet.

Az emberek ordítják: Szegedi! Szegedi! Hiszen ez játék, színház, komédia, az az asszony nem a kamarás úr özvegye, nyug-

talankodott a felriadt lelkiismeret a tudat alatt — ordítás: Szegedi! Szegedi! és a tenyerek csattogva összeverődnek — ez játék, nem is volt ilyen kamarás a világon soha és ha volt, mit bánom én, semmi közöm hozzá! És fia se volt, nem igaz! Színház, komédia! Tudom, ez nem a fia, ez ott nem lelkész, az meg nem sánta asztalos, nem romlottlelkű leány!... ezek mind jóra való, derék színészek! — Szegedi! Szegedi! Tapsvihar. A függöny szétlebben.

A színen állanak a szereplők mind. Felhőmpölyög hozzájuk a taps forrón, indulatossan. A szereplők meghajlással köszönnek a lelkes tapsot. Az egyik a szívré teszi a jobbkezt. Hallják az ordítást. Nem érteni, ki más belőle, csak ezt a nevet: Szegedi.

Végre! A virágosbolt két alkalmazottja és a jegyszédőnk jönnek és fejük fölé emelve hozzák a gyönyörű virágkosarakat, csokrokat, koszorúkat, cserébben virágzó rózsafácskát, és igyekeznek előre, a színpadhoz. Széles, hosszú színes szalagok, nagy aranybetűs felírások ragyognak rajtuk, libegnek utánuk. És nyújtják fel a színpadra az illatos, bájos, finom virágokat, a pompás koszorúkat. A közönség el van ragadtatva.

Az igazgató és Matolsi előre sietnek, átveszik a kosarakat, csokrokat, koszorúkat és Szegedi Emma lábai elé rakják. A közönség tombol, ordít: Éljen, Éljen! Zúg a terem. A hőség rekken. Az emberek izzadnak, lelkeseznek, boldogok, vidámak, egymásra néznek biztatón, nevetnek, tapsolnak, tapsolnak és lelkesülten ünnepelnek.

(Vége következik.)

EMLÉKEZÉS.

Ma még hangod fülembé csendül —

Még előttem áll alakod —

Ma még van színe a virágnak.

Mit kezded nékem szagatott.

De az idő száll — viszi hangod'.

S mint hogy ha tűz hamvába hull:

Ugy halványul el drága képed.

S virágod is mind megfakul!...

Ezért volt hát — édes leányom —

Lényedben annyi báj, varázs,

Hogy ne maradjon meg belőlük

Csak halvány emlék — semmi más?

Ne érjem azt! Hadd hajtssam inkább

Örök álomra bús fejem' —

Abban hangod', arczod', virágid', —

Tudom, mind újra föllelem!

Szász Károly.

RÉVÉSZ IMRE MŰTERMÉBEN.

MI KÉSZÜL A MŰTERMÉKBEN?

Látogatás Révész Imre, Bosznay István, Neogrady Antal, Koszkol Jenő, Ujváry Ignác és Edvi Illés Aladár attelejében.

A művészember szeszélye szinte kiszámíthatatlan. Normális viszonyok között ragyogóan szép nyári napokon, a mikor minden boltban lehet vásznat meg festéket kapni, sokszor hetekig pihen a paletta meg az ecset, a művésznek nincsen kedve a munkához. Ezzel szemben most, a mikor farkasordító hideg van a műtermekben, a mikor gyakran lepedőket feszítenek deszkadarakokra egyéb vászon hiányában és csak minden ötödik üzletben akad megfelelő festék, az is méregdrágán, szorgalmas munka folyik a piktorok műhelyében. A kommun alatt nem tudunk dolgozni — mondják a festők — most akarjuk pótolni az elmulasztottakat. És gyönyörű szép képek készülnek. Régi skicczek alapján elevenedik meg a vásznon sok-sok erdélyi, meg felvidéki tájkép, egy-egy elcseszt jelenet a csikszeredai vásárról, azután arról, hogyan aratnak Nyitrában. A piktorok lelkében megelevenedik az a vidék, a melyet el akarnak venni tőlünk és a hova a művészek lelke rajongva visszazúll.

BOSZNAY ISTVÁN MŰTERMÉBEN.

NEOGRÁDY ANTAL MŰTERMÉBEN.

MI KÉSZÜL A MŰTERMÉKBEN?

Nem bántja ezeket az embereket a tüzelőszerszám hiánya. Idős művészek, tul az ötvenen, télikabátban festenek és panasz helyett mosolyogva mesélik, hogy nem árt nekik ez a különös sport. Mások hozzá tudtak jutni fához vagy szénhez, de pénzért nem, hanem csak képért. A fakereskedők meg a szénkereskedők olcsón szereztek maguknak az idén művészi képeket.

Az Andrássy-uti képzőművészeti iskolában szintén hidegek a műtermek. Csak néha kerül fa a kályhába. Ilyenkor azután még szorgalmasabban folyik a munka. Révész Imre egy fiatal is megszegyenítő ambícióval dolgozik. Három nagyobb képe van munkában. Az egyik hatalmas vászon az Országos levéltár megrendelésére készül. Ez a kép a levéltár kutató szobájában nyer majd elhelyezést. A hatalmas vásznon az előtérben ül a kutató tudós, elgondolkozik és képzeltében felvonulnak sorra a magyar történelmi nagy alakjai: Nagy Lajos, Mátyás, a tudós és az igazságos, Bocskay, Rákóczi Ferenc, Pázmány Péter, meg a többiek, a kiknek lelkéből kell nekünk most erőt meríteni a nemzet újjászületésének nagy korszakában. A történelmi milieut feledtetik a művész többi képei. Ezekben él a magyar föld dolgozó embere: az alföldi paraszt, a kit kevés művész rajzol úgy meg, mint Révész Imre

Gyönyörű, mesteri munka a *Fahordás*, a hiányzó gyerekek fát visznek haza az erdőből. Épen ennyire művészi alkotás a többi készülő vászon, a *Laczikonyha*, a *Disznóetetés*, a *Nagybögös* és megértjük a művészt a mikor magyarázza nekünk:

— Én csak az Alföldön tudok dolgozni. Engem csak az Alföld lelkesít. Ott élek én témáim. Idegen tájakon nehezen megy a munka, az Alföldön sokszor könnybe lábad a szemem és most, hogy vázlataimat, stúdiumaimat előveszem, szintén könnyes szemmel gondolok arra, hogy mikor mehetek újra dolgozni az én világomba...

Révész Imre műterme mellett Bosznay István dolgozik. Az állványán egy megkezdett kép. Valamelyik somogyi falu határában most kezdődik a szántás. Tavasz van a kék ég en alig kergeti egymást egy-két bárányfelhő, az eke nyomában kigördülnek barázdák, igen, igen ez a Bosznay István világa.

Komolyan mondja:

— Erős hittel akarok még magyarul lenni, mint a milyen eddig voltam!

Az erdő, a mező, a kék ég, a tavasz, a Bosznay István lelke, ezzel lett művész, ezzel szerzett magának nevet, hírt és díszséget az ország határain túl. Valamennyi megkezdett vásznán a magyar föld él.

szülő képei között talán legjobb a *Hazafelé*. A gazda először megy ki a mezőre. Téli bekecs van még rajta, az utakon ott még a jég, de a kemény rög alól már-már kibújik a kenyér zöldje.

Májusi hangulat ül azon a képen, a melyik a vas megyei határban egy fűzest ábrázol. Virággal van tele a mező, az ég kékesége kiáltja oda, hogy május van.

Ezek a képek vázlatok alapján készülnek, kevés kivétellel közel állanak már a befejezéshez. A művész szomorúan mondja, hogy az idén nyáron nem mehetett sehova. Pesten volt. Dolgozni nem tudott, ő sem csinálhatott mást, mint mi pesti burzsujok, velünk együtt ette a gerstlit és a proletárfőzeléket: a tököket.

A képzőművészeti iskola harmadik emeleti folyosóján az utolsó szobában Neogrady Antal dolgozik. Ő talán a legszorgalmasabb a piktorok között. Viszont nála mindig kellemes meleg van. Neogrady mester érti a módját annak, hogyan kell tüzelőanyagot szerezni. Főként tájképeket fest, nagyobb vászonra, néha azonban elfogja lelkét a visszaemlékezés, ilyenkor sarokba dobja palettáját és talán magának csinál egy-egy kis akvarellt, a miben Neogrady Antal kétségkívül az elsők között van.

KOSZKOL JENŐ MŰTERMÉBEN.

UJVÁRY IGNÁC MŰTERMÉBEN.

Az iparművészeti iskolában szintén szorgalmasan dolgozik az a pár ismert nevű művész, a ki itt neveli a jövő iparművészeit. Ujváry Ignác az idei nyarat is Kis-Orosziban töltötte, a hol negyedszázad óta él. Onnan hozott magával egy csomó vázlatot, ezeket festi most vászonra. Jó pár évtized óta gyarapítja művészetével a magyar piktorát Ujváry Ignác, de új képeim nem látszik meg, hogy bizony régóta kezeli a mester az ecsetet. Tájképei, mert hiszen Ujváry újabban főként tájképeket fest, ma is elevenek és frissek, a színek élnek a vásznon és ha a kis-oroszi tuszkulánium parasztos kertjét látjuk, szinte elfelejtjük, hogy tél van, hogy fázunk a hideg műteremben és odaképzeltük magunkat a kerítés mögé a kis kertbe, a hol: de jó volna most friss hónapok retket szedni.

Edvi Illés Aladár azok közé a művészek közé tartozik, a kik keveset dolgoznak az ateliérben. A mester, a mint köztudomásu, főként állatokat fest, tehenei, borjai, bivalyai mindenütt méltó és megérdemelt feltűnést keltenek. Ezeket a képeket Edvi Illés Aladár az istállóban, vagy a réten, a legelőn készíti el és a műteremben csupán a vázlatokat kezdi meg. A vázlat egész kezdetleges stádiumban kerül azután a rajztáblán oda, a hol a művész állatjai élnek és a képek itt is nyernek befejezést. Épen

ezért Edvi Illés Aladár műterme nem olyan mint a többi piktoré. Itt félig kész képek nem igen akadnak, ebben a műteremben csak megkezdett vázlatokat és teljesen befejezett munkát talál a látogató.

Ha már itt vagyunk a Ferencvárosban, felugrunk egy pillanatra Koszkol Jenőhöz is. Igaz, hogy ez az ugrás jó tíz percig is eltart, mert Koszkol Jenő a negyedik emeleten lakik és a házban nem jár a lift. A művész, a kinek velencei és tuniszi akvareljei kellettek művészi körökben nagy feltűnést, most interieurokat fest. A háború alatt se Velencébe, se Tuniszba nem mehetett el. A nyáron a Tabánban festett néhány képet, most azonban úgyszólván kizárólag az interieurre adta magát. Pasztellal készült képein gyönyörűen érvényesül a művész fel-fogásának új technikája, nem is lehetett csodálni, hogy ezekben a zavaros időkben a műpártoló közönség annyira megkedvelte és annyira vásárolja Koszkol Jenő interieureit. A nyugalom, a csönd ül a képeken, ha nézzük őket, annyira jól esik elfelejteni, hogy háború volt, hogy forradalom volt, hogy kommunizmus volt. *Paál Jób.*

EDVI ILLÉS ALADÁR MŰTERMÉBEN.

MI KÉSZÜL A MŰTERMÉKBEN?

TÜNETEK ÉS TÜNŐDÉSEK.

○ Az első kommunisták már több mint kétezer esztendő előtt megpróbálták a vagyonközösség intézményét. Ezzel a ténnyel szemben pedig a mi bolsevik tudósaink egyre azt hangoztatták, hogy az ő helyzetük nagyon nehéz, mert ő előttük soha senki hasonló dolgot meg nem kísérelt.

Josephus Flavius a zsidók történetírója, — ki előkelő pap volt a jeruzsálemi templomban Vespasianus császár idejében, — szimpatikus képen festi meg az esszeniek életét, a kik tökéletes vagyonközösségben éltek Palesztinában. Megemlékezik róluk Philo alexandriai zsidó bölcse is. Nemcsak a földet és házakat bírták közösen, hanem a szerszámokat és a testi ruházatát is. Fehér színű köpönyegeik a közös lakóházak előcsarnokában lógtak a fogasokon, s mikor valamelyikük a házból eltávozott, azt az öltönyt vette magára, a melyet éppen akart. Természetesen közös volt az étkezéskor is. Úgy, hogy idáig menő közösséget még Kún Bélának sem akartak.

Tudjuk, hogy az Ődvöztető tanítványai, s a tömeg, mely őket kísérte: szintén vagyonközösségben élt. Júdás kezelte a pénzest zacskót s János evangéliuma szerint azért lett árulóvá, mert nem tudott a reá bízott pénzről elszámolni. De ez valószínű alakulat volt. Addig állott fenn, míg el nem fogyott a vagyon, a mit a hívek összeadtak. Pál apostol nagyobb összegeket küldött ugyan számukra Európából, — az ő kedvelt filippi-beli hívei különösen buzgólkodtak a gyűjtésben, — de ennek az összegnek is el kellett fogynia, mert kizárólag az istenes életnek adták magukat s produktív munkát nem folytattak.

Megpróbálták azonban a kommunizmust — még pedig több alkalommal — Görögországban is. Azokban a kicsi államokban, melyek több százra menő számban keletkeztek Hellas földjén, csaknem mindenütt egyformán ment végbe az államforma evolúciója. Eleinte királyok uralkodtak, ezektől az oligarchiák ragadták magukhoz a hatalmat, aztán a timokraták (vagyonosok) következtek, hogy később minél szélesebb alapokon rendezkedjék be a demokrácia. Rendszerint aztán a demagógia vette át a hatalmat, mely sok helyen a vagyonfejlődésre vezetett, míg aztán egy szomszéd hatalom el nem foglalta az államot s újra behozta a tyrant-

nist. Így történt például Argosban, hol valaha Agamemnon volt a király, s hol 370-ben Kr. e. lebunkózták a vagyonosokat, Thukididesz szerint 1500-at, felosztották a vagyonukat, hogy aztán náluk is rövid idő alatt a zsarnokság következék. Spártáról tudjuk, hogy az összes föld már régi időben egyenlően volt felosztva klerosok szerint a polgárok között, s hogy nem volt szabad eladni a klerosokat. De mikor ezt a tilalmat megszüntették, az összes vagyon rövid idő alatt csupán néhány család birtokába került. III. Agis király idejében csak mintegy százra ment a birtokos családok száma, a kik az összes földet bírták, s 1/3 rész volt ebből is asszonykézen. A király megkísérelte, hogy újra felosztja a földeket, s behozza a régi vagyonközösséget, — az oltártól hurczolták el s agyonverték.

Hogy a bolsevik vezeték minő tudatlanok voltak a saját mesterségükben, azt akkor is kimutatták, mikor folyton Marxra hivatkoztak, másfelől pedig úgy tüntették föl az ő próbálkozásukat, mint első kísérletet. Pedig éppen Marx állította fel azt a tételt, hogy az emberiség ősi állapota a kommunizmus volt, a melytől eltértek s a melyhez vissza kell térni. Igaz, hogy csak állította, de bizonyítani nem volt képes. Ő közgazdasági kérdésekben félredobta s használhatatlannak mondotta a deduktív logikát, holott a Hegel tanítványa volt, s holott Adam Smith ezen a logikán építette fel az első nemzetgazdasági teóriát. Marx úgy hirdette, hogy az abstrakciónra kell helyezni a súlyt, de a mikor alkalmazásra került a dolog, egyszerűen kijelentéseket tett, minden bizonyítás nélkül. A kommunizmust azonban mint közvetlen és közelálló célt sohasem hirdette. Sőt egyenesen kinyilatkoztatta, hogy ez ugyan az ő tanításainak a folyománya, de ezt erőszakos úton megvalósítani valószínűs bűn, s az emberiségnek be kell várnia, míg az állapotok maguktól érlelődnek idáig.

Ehhez a felfogáshoz Marx hű maradt akkor is, mikor az ő napjaiban Bakunin Mihály, az egy-

GEHBARD BIRÓ. — Balásfi Rezső rajza.

kori orosz csári gárdatiszt a kommunizmust kezdte proklamálni. Heves ellensége lett Bakuninnak. Mikor az Lyonban egy puccsot kísérelt meg, kárörömmel és csúfolólag írta meg lapjában, hogy egy század francia katonaság a Genf felé vezető országútra kergette az egész bandát. Később pedig, mikor Bakunin tovább folytatta az izgatást, Marx az internacionális kongresszus elé vitte az ügyet, s az orosz agitátort kizárta a szociáldemokrata közösségből.

S ennek dacára a mi bolsevikjaink folyton Marxra hivatkoztak s a Marx «ideológiát» emlegették, valahányszor a kommunizmust kellett dicsőíteni.

Ezek közül a Marx-proféták közül alig egy-kettő ha olvasta az ő műveit. Kiviláglik ez nemcsak a fent elmondottakból, hanem egy kicsi tünethől is, melyet akkor észleltünk, mikor Marx főmunkáját magyarra akarták fordítani.

A Lenin-féle forradalom kitörésének idején magunk is el akartuk olvasni Marxnak «Das Kapital» című művét. Budapesten egy könyvüzletnél sem volt az kapható, valamint egy antikváriusnál sem. A közönyvtárak közül az egyetemiben meg volt ugyan a 2-ik és 3-ik kötet, de az első hiányzott. Mikor aztán a proletárdiktatura első napjaiban le akarták ezt a munkát magyarra fordítani, hirdetés jelent meg a lapokban, hogy a kinek birtokában van, adja kölcsön a kormányának néhány napra Marx Kapitáljának első kötetét. Csak az az egy csonka példány állott valamennyiük rendelkezésére, mely az egyetemi könyvtár tulajdona volt, — de azért Marxra hivatkoztak szüntelenül, mintha csak ők lennének a beavatottak, a kik az

A BIRÓSÁG. — Makoldy József rajza.

A TERRORISTÁK BÜNPÖRE.

ő írásainak tanulmányozásában töltötték el egész életüket.

Később — a mint bennünket értesítettek — szereztek ugyan magánosoktól néhány példányt ebből a könyvből, s Németországból is hozattak néhányat, de a fordításból nem lett semmi. Gyorsan akartak készen lenni a fordítással, azért a feladatot egy nagyszámú bizottságra bízták. Ugy, mint a hogy az Ő testamentumot fordították Alexandriában héber nyelvből görögre. Csakhogy míg a septuaginta fordításnál mindenki az egészet lefordította, most minden fordítóra csak egy ívet bíztak, a mivel rövid idő alatt elkészülhetett. De mikor elolvasták a «Kapital-t», rá kellett jönnök, hogy ez a cselekedeteiknek valóságos csáfolata. Tiszta ellenforradalom. Abba hagyták tehát a vállalkozást.

Ennyire ismerték annak a művét, a kit profétájuknak hirdettek, a kinek neve folyton szájon forgott, s a kinek óriási szobraival ékesítették föl a fővárost a május elsei ünnepen.

TERRORISTÁK.

A két keze szorosan egymásra lakatolva, a bilincsen mintegy méternyi hosszú vasláncz, a melynek a végét egy börtönőr fogja és még egy másik fegyőr szuronyos puskával a kezében: így ül a Lenin-fű a vádoltak padján és így lép a bírói emelvény elé, mikor rajta a kihallgatás sora. E súlyos külsőségek nálunk szokatlanok. Olaszországban a főbíró bűnnel vádolt terhelt vasrácsos ketreczben áll bírái előtt. Minálunk még az is új, hogy bilincs van a kezén s a végső számonkérés termében. De ezek a legények hozzászórtak a széles külsőségekhez még akkor, a mikor nem vádoltak voltak, hanem bírák és hóhérok egy személyben. Bőrruha fénylő rajtuk, a vállukon puská, az övükben kézigránát, revolver az oldalukon és acélszemű drótkorbács a kezükben. Így szereztek megjelenni, hogy minél nagyobb „tisztetelt” gerjessenek a burzsiban és így állodogáltak a portájuk előtt is, a vörös kárpitba bujtatott Batthyány-palota kapujában, a hol gépfegyverek ásitottak az ablakokban és teherautók pöfögtek, benzinfüstöt fújva, mindig készen arra, hogy vadászatra induljanak. A pesti polgár a tájékat is kerülte a város közepébe plántált haramiavárnak, a másik oldalra tért át, ha az útja erre parancsolta és elszorult szívvel gondolt azokra, a kiket a borkabátos hóhérlégények a meggyalázott palota kapuján becipeltek. A vér, a halálos kín és a halálos rémület verejtékének sűrű párája ködlött a palota körül és sohaj, sikoltás és hörgés fuldoklott e vastag ködben.

Bér Dező rajza.

SCHÖN-GOLDBERGER GÁBOR.

Moldován Béla rajza.

KORVIN-KLEIN OTTÓ.

Ma már ez a köd eloszlott, Lenin kertjének fekete virágai, a „Kún-Vágó laktanya” hősei, Cserny József és Korvin-Klein Ottó banditái félelmetes haramia-pompájukból kivetkőztetve, testi és lelki toprongyosságuk egész disztelenségében állanak bírái előtt. A bandafőnök Cserny vallomásából tudjuk, hogyan rekrutálódott a proletárdiktaturának ez a legförtelmebb és leggyűlöletesebb intézménye. Nem fanatikusokból, a kiket egy eszmének a tébolyig fokozódott rajongása ragadott és sodort ebbe a légióba. Nem is desperádók, minden más élet-lehetőség számkivetettjei, a kik itt keserű boszúvágyuk ki-elégítésének módját keresték. Sőt nem is ama gyűlöltre, de bizonyos fokú szánalomra is méltó szerencsétlenek, a kiket egy leküzdhetetlen, tragikus ösztön kényszerít a bűnre és a kiket egyik börtön fenekéről a másikra hurczol megméltelyezett életük, míg végre a hóhér kezére kerülnek.

Nem. Ezek, mint most már világos, se egy eszme rajongói, se desperádók, se hajótöröttek, se a bűnnek mindenre elszánt vakmerő és tragikus szerelmesei. Ezek egészen közönséges, gyáva gazemberek. Mindenesetre terheltek annyiban, hogy a gonoszság, a kegyetlenség, a gyilkolás hajlama megvan bennük. De ez a terheltség nem elemi és ellenállhatatlan erejű. Mikor a fekete bandába beállanak, csaknem valamennyi büntetlen előéletű. Ez döntő fontosságú adat lelki berendezésük megítélésénél. Mert nyilván ez kétségtelenül mutatja, hogy mindaddig, a míg az intézményes jogrend megtörő ereje ép és teljes, a legnagyobb mértékben tudnak uralkodni a gonoszságra való hajlamukon. Arról a leküzdhetetlen lelki kényszerről tehát, a mely az ördög karjában született gonosztevő irtózatot átka és tragikuma, itt nincsen szó. Ezeknek, ha nem is az erkölcsi ereje, de a gyávasága elég arra, hogy őket a büntől visszatartsa mindaddig, a míg a bűn rizikóval jár, a megtorlás lehetősége fenyeget. De kitor a hajlam és a legvadabb tombolásban éli ki magát abban a pillanatban, a mint a gyávaság lefogó ereje elvész, a mint a megtorlás minden veszedelme nélkül gyilkolhat és kegyetlenkedhetik.

Cserny József elmondotta, hogy a főlvetél előtt a legerősebb próbára tették a jelentkezők idegeit. A legélénkebb színekkal festették le nekik, micsoda munkára kell vállalkozniuk. Nem valószínűtlen, — hiszen mód és alkalom bőven volt rá, — hogy egy kis szemléltető oktatás látványosságában is részesítették őket. Es mégis boldogan vállalkozott valamennyi. Egy se fordult vissza riadtan a pokoli rémségek ez átkozott küszöbétől. Boldogtalan csak az volt, a kit a vezér nem vett föl a bandába, egyrészt

VÁRY ALBERT FŐÜGYÉSZ. — Balásfi Rezső rajza.

GROÓ GÉZA BIRÁI ELŐTT.

Bér Dező rajza.

A TERRORISTÁK BÜNPÖRE.

CSERNY A BIRÓSÁG ELŐTT.

Bér Dezső rajza.

MÉSZÁROS, HOLLÁNÉK GYILKOSA.

Bér Dezső rajza.

KARSAI J., HOLLÁNÉK HÁZMESTERE.

Balázsfi Rezső rajza.

VAGASZT, KOMMUNISTA RENDŐRKAPITÁNY.

Balázsfi Rezső rajza.

CSERNY JÓZSEF.

A TERRORISTÁK BÜNPÖRE

azért, mert rengeteg volt a pályázó, másrészt meg azért, mert a tömegben nagyon sok az olyan, a ki nyilvánvalóan a fronton való szolgálat elől akart a Batthyány-palota vagy a Parlament pinczébe menekülni.

Borzalmak a harcstéren is vannak. A gránát is irgalmatlanul bánik szerencsétlen áldozatával! Jajgatás, hörgés és halál a csata-téren kínálja izgalmaival a beteg érzékeknek. De ezek a beteg érzékű legények ennek az izgalomnak az „elvezetője” mégse vágytak. Sőt kerültek és menekülni igyekeztek tőle. Egyszerűen, mert a marczangoló, gyilkos szerszám őket is téphette volna. Már pedig a milyen vad kéjjel tudtak kínozni, ölni, halálhőrgést hallgatni, olyan gyáván és remegve húzódtak el onnan, a hol ők lehetnek volna perverzus, aljas gyönyörűségük objektumai.

Tehát még a haramiavirtus kétes fényű zománca se csillog ezeken a sötét banditákon, a kiknek az alakján csak a gyáva-ság és a kegyetlenség ködlik. Értékük a pszichiater vagy a pathologus számára is minimális. Hogy voltak közöttük is „szél-sők” és „mérsekelték”, nem teszi érdekesebbé se az egyiket, se a másikat. Az egyéni indíték hiánya legfőképpen a temperamentumok különbözőségét engedi kiérvényesülni: melyik hogyan járta a kánkánt a vörös farsang véres orgiáin, a hol szabad volt mindaz, a miért másutt és máskor kőtel jár. Itt nem volt koncepció vagy kigondolás, a melynek vonalai anyagot adnak a lélekűvárnak egy lelki berendezés megkonstruálására. Itt megadja a szereplő teljes jellemrajzát és minősítését az, hogy belekiváncsoltott ebbe a bálba és résztvevett ebben a táncban.

A tanulság is generális. Az, hogy vannak emberek, a kik kéjjel merülnek bele a legirtózatosabb és a legfertelmesebb bűnök véres iszapjába, a kik gyönyörűséggel szemlélnek és követnek el a legirtózatosabb kegyetlenségeket, ha biztosak benne, hogy ezt büntetlenül tehetik. Tigris és hiénát hordanak magukban és e vadállatok egyedüli ketrecze a megtorlástól való félelem. Es vannak ilyen emberek a társadalom minden rétegében. Analfabéták és iskolázottak, mezit-lábosok és jólöltözöttek, csavargók és olyanok, a kik pontosan végzik munkájukat a műhelyben vagy az irodában. Ez a tanulság rettenetes, de, fájdalom, nem olyan új, hogy

meglepi lehessen. A mit diktál, ez pedig az, hogy: meg kell erősíteni, igen szilárdan kell építeni a ketreczeket. Szöllösi Zsigmond.

VILÁGOSSÁG.

Regény.

(Polytató.)

Írta HENRY BARBUSSE.

A robbanások elcsöndesedtek.

— Vége van, — mondták.

Hazatél indulva, körülvtették Termitet. Egyikünk beszélt, a többiekért is.

— Hát te anarchista vagy?

— Nem, — felelte Termite. — Én internationalista vagyok. Ezért léptem be a hadseregbe.

— Hm!

Megpróbálta megmagyarázni a gondolatát: — Tudjátok, én minden háborúnak ellensége vagyok.

— Minden háborúnak... Vannak, a kik azt tartják, hogy kell a háború: mert van önvédelmi háború is.

— Nem! — mondta újból Termite. — Nincsen, csak támadó háború; mert ha támadó nem volna, védelmi se lehetne.

— Hm!

Folytatták a beszélgetést, érdeklődés nélkül, csak azért, hogy beszéljenek, sétálgatva a borzalmas meglepetésekkel fenyegető ég alatt, a nem igen biztonságos utcákon, melyeket néha elhomályosított a hulló omladék és a por.

— De utóvégre is nem a te fajtábeli emberek akadályozták meg, hogy Franciaország nem készülhetett fel eléggé? — Nincsen elég olyan gondolkodású ember, mint én, hogy meg tudjunk valamit akadályozni, de ha lettünk volna elegenden, most nem lenne háború.

Mialatt Termite így elmélkedett, a vele beszélgető baka egy mozdulatot tett, ezzel jelezvén, hogy nem érti.

— Nem tesz semmit, — mondta felénk fordulva, — ez az ember jobb, mint mi többiek.

Lassanként aztán a szakaszban mindenki Termitéhez fordult, ha valamilyen ügyben tanácsra volt szüksége, olyan jámbor naivsággal, hogy nevetnem kellett, sőt néha bosszantott is. Így ezen a héten megkérdezték tőle:

— Mit gondolsz, ez a sok lövöldözés azt jelenti, hogy offenzíva készül? De ő se tudott többet a többieknél.

XII.

AZ ÁRNYAK.

A kítűzött nap eljött és mi nem mentünk a lövészárkba. Leszállt az este, aztán az éj... Semmi. Az ötödik nap reggelén tunya fáradtsággal és nyugtalansággal telve támaszkodunk egymáshoz, egy átlótt és újra betapasztott ház homlokzatához, egy utca nyílásánál. Valaki hozzám fordulva megjegyezte:

— Talán itt is maradunk, egész a háború végéig.

Egy mozdulattal intettünk, hogy: nem; de ez a kis utca, most, hogy nem hagytuk el a rendes napon, hasonlóvá kezdett válni a régi utcákhoz!

A kórház közel volt berendezve ahhoz a helyhez, a hol — unottan kaparászva a komisz dohánypaklik fenekek — mi bámultuk az órák futását. Láttuk, hogy a kis kapun át egy rendetlen kis csapat lép be, sovány, piszkos, lassú, koldustekintetű katonák; és közülök tisztán, csinosan vált ki az őket vezető káplár egyenruhája.

Csaknem mindig ugyanazok voltak, a kik a gyengélkedő-szobát látogatták. Sok katoná becsületbeli kérdésnek tekintti, hogy sose jelentkezzék orvosi vizsgálatra, és ebben a tartózkodásban mély és rejtelmes hősiesség található. Mások ellenkezőleg, annyiszor jönnek, a hányzor csak tehetik, az egészségügyi szolgálat e komor helyeire, hogy aztán a törzssorvos ajtaja előtt mindig zátonyra jussanak. Ezek között igazi emberi roncsokat is lehet látni, a kiket lappangó vagy kiütött kór gyötör.

A kórház egy földszinti helyiségben volt berendezve, a melynek bútorait egy csomóba hordták. A nyitott ablakon át kihallatszott a törzssorvos hangja is, ha az ember óvatossan kinyújtotta a nyakát, megpillanthatta őt magát is, az asztalnál ülve, aranygallérral és szemüveggel. Előtte néhány szerencsétlen álldogált félig levetkezve, kezében sapkáját, karján zubbonyát tartva, vagy bakkancsaira leeresztett nadrágjával, — és siralmasan mutatta a katonán keresztül az

Moldován Béla rajza.

SZÁNTÓ, VÖRÖSÖR PARANCSONOK.

Moldován Béla rajza.

KATONA, HOLLÁNÉK FŐBIZALMJA.

A TERRORISTÁK BÜNPÖRE.

embert: az egyik vizértágulástól vérző, drótszerű ereit szerette volna kihasználni; a másikkak a karjába, melyről lecsüngött a lebontott és dögletes kötelék, valami makacs seb ette be magát; a harmadik sérvével, a negyedik kiírthatatlan hörgurutával kínlódott. A törzssorvos jó ember volt és úgy látszott, jó orvos is. De most alig vizsgálta meg az élébe tartott testrészeket és monoton itélete kihangzott az utcára: — Mehet!... Egészséges... Vizsgálat, büntetés nélkül.

Vég nélkül következtek egymás után a „vizsgálatok”, melyek egyedül arra valók voltak, hogy a katonát visszaküldjék a helyére. Senkit sem vettek ki a menetből. Egyszer, mikor az egyik jó, öreg bácsi szájalmas, rekedt hangja hallatszott, a ki öltözésközben zsörtölődni kezdett, — az orvos beszédbe elegedett vele; fiam, monddta egyszerre elkomolyodva: — Mit akarsz, öregem! Nem vehetlek ki a menetből! Ezt az intézkedést kaptam. Csak erőlködj egy kicsit. Birod még!...

Láttuk, a mint ezek a csontvázra leformálanodott vagy egy kézlegyintésre össze-törpült teremtmények egymásután, egymáshoz támaszkodva, vagy inkább egymáshoz tapadva, elvászorogtak, halkán motyogva: — Hiába minden. Hiába.

A kis Mélusson, kigyúlt arcjai közt hosszú, vörös orrával, magába mélygeve és betege-sen álldogált a szürke reggellet együtt lustálkodó csapatunkkal. Nem jelentkeztett gyengélkedőre, de azt mondta: — Ma még csak megy valahogy, de holnap... holnapra én is...

Nem figyeltünk rá, hogy mit beszél. Valaki, közel hozzánk, kijelentette: — A törzssorvos intézkedései, azok is azt jelentik.

Ugyanezen a reggelen kihallgatáskor a parancsnok olvasni kezdett egy az orra alá tartott papírról: „Felsőbb parancsra.” És nevetek hadart el: ... a velünk egy brigádot alkotó ezred katonái, az engedelmesség megtagadása miatt, felbőlvettek. És következett egy hosszú lista. Eleinte egy körös-körül felzúgó morgást lehetett hallani. Később, mikor a pusztá nevek felsorolása következett és a nevek tömege egészen elborított, — elhallgattunk; az elítéltek szellemeivel való közvetlen érintkezés mint a rémület szele járt szét közöttünk és legörvényszette fejünk.

Ugyanez történt a következő napokon is. Egy kihallgatás végén a parancsnok, akit csak ritkán lehetett látni, egy szabad térségen fegyveresen sorakoztatta a négy századot. Aztán beszélt nekünk a katonai helyzetről, mely minden fronton kedvező a mi részünkre, és a végső győzelemről, mely nem fog tovább késni. Igéreteket tett: „Nemsokára mind otthon lesztek”, és ránk mosolygott, most legelőször. Végül ezeket mondta: — Barátaim, nem tudom, mi következik ránk; de ha kell, számítok hűségetekre. Mint mindig, teljesítetek kötelességeiteket, és hallgassatok. Hallgatni és cselekedni nem nehéz dolog! Szétoszlottunk, egészen elkomorodva. A lak-tanyába visszatérve megtudtuk, hogy a kapitány megvizsgálta a töltnyeket és a tartalék-életmet. Alig volt időnk ebédelni. Majorat méltatlankodni kezdett és panaszával Ter-mitehez fordult, akit jó publikumnak gondolt: — Persze mindez a miatt a szerencsétlen kapitány miatt van! Ugy bálnak velünk, mint a rabszolgákkal! Így beszélve öklével a Városház-tér oldala felé mutatott. De Termite felhúzta a vállát, kajánul ránézett és ráförmedt: — Hogy mondhat valaki ilyen marhaságo-kat! A kapitány, meg a többi vállszinóros alak, ne gondold, hogy ők találták ki a szabályzatot. Ok is csak gépek, aranyos gépek és drága jószágok; de azért épen olyan gépek, mint te vagy. Ha a fegyelmet akarod megszüntetni, szüntesd meg előbb a háborút, te piszkosfészkek! ez könnyebb, mint a háborút tenni szórakoztatóvá a te buta fejedért! Ezzel ott hagyta az elképedt Majorat, és a többieket is. En pedig elbámultam azon a különös készségen, amellyel az antimilitarista vissza tudott felelni, a dolgok mellé, de úgy, hogy látszatra mindig neki volt igaza. E napokban egyre sürűbbek lettek a próba-menetek és a gyakorlatok, melyeknek céljuk az volt, hogy a tisztak újból kezükbe vehessék csapataikat. A gyakorlatok agyon-fárasztottak bennünket; különösen a fákkal beültetett dombok ellen indított próba-rohamok, melyeket egy este, mocsárban és sásban, hajtottunk végre. Hazatérve a legénység javarésze kábult álomba merült, úgy ahogy ledültek a hátizsákok mellé, és anélkül, hogy kedvük lett volna enni.

Az éjszaka és e bűnűl álom közepén egyszerre egy kiáltás harsant a falakon át: — Fölkelni! Sorakozó fegyverben! Olyan kimerültek voltunk, hogy ez a brutális ébresztő a kába, hunyorgó emberek előtt először úgy tűnt fel, mint valami lidérenyomás. Később, mikor a kitárt ajtón sziszegve áradt be az éjszakai hideg, mikor hallottuk az utcákon nyargalni a küldöncöket, és mikor a káplárok gyertyát gyújtva kiabáltak ránk, — féledalt felültünk a vakon, felgullottunk, aztán elkészítettük a holminkat, felállottunk és reszkette, ólmos lábakkal és elégedetlenkedő szívvel sorakoztunk a feketebe borult utcán.

Bér Dezső rajza.

KARSAINÉ, HOLLÁNÉK HÁZMESTERÉJE.

A névsorolvasás, néhány parancs és ellen-parancs után hallani lehetett: „Indulj!”, és elhagytuk a szállást, ép oly kimerülten, mint ahogy idejöttünk. Így indultunk el, nem tudva, hová.

A menetelés amilyen először volt, ugyan-olyan maradt mindvégig. Ugyanezen az úton haladtunk egyre tovább és mindig ugyan-azokba a fekete körökbe ástuk be magunkat. Elértük a szétrombolt üveggyárat, aztán a kőbányát, melyet befolyt, beszennyezett és még sivárabbá tett a szűröklet. A fáradtság homályosan nőtt bennünk és a menet meg-lassabbodott. Az arcom sápadtak, durvák voltak, és mintha rostély fedte volna őket. Be voltunk burkolva a sok „Előre!” kiáltásba, mely az ég szürkesége és a föld éje közt minden oldalról felhangzott. Egyszer nagyobb erőfeszítés kellett, hogy kitéphessük magunkat a pihenőkől.

Nemcsak a mi ezredünk volt az egyetlen, amely e vidéken menetelt. A félhomály mélye alakokkal volt teli. A kőbányát körülvevő síkokon emberek mentek előre, vég nélkül, lábuk nyoma barázdát tört a talajba, mint a kocsikerék. És észrevettük, hogy szerté-széljével az ismeretlenben a sötéttség mozgó tömegekkel volt teli. Később az agyagos út ezer kerékvágása, a mezők hullái, összefolytak. A félhomály hamuja alatt ember-ködök ereszkedtek le a lejtőkön. A csúcsra érve végig-láttam csaknem minden ezredet, amely a mélységek felé hömpölygött. Mint elmúlt időm egy estéjén, most is belém kapott a végtelenség és a tömegek megsemmisítő ere-jének érzése, ez az erő, mely mindent eltípor, és amelyet láthatatlan parancsok dobálnak előre.

Megálltunk, lihegtünk; és mégis, e gyászos örvény szélén, néhány katona azzal mulatott, hogy Termitet biztatták: beszéljen a militarizmusról és az antimilitarizmusról. Láttam a kimerültség fekete és szomorú árca alatt az arcomat, amint a kis, tehetetlenül handa-bandázó alakot körülvevő, unottan röhögtek. Aztán tovább kellett mennünk.

Mindig, mindenütt csak sötétben halad-tunk, és az akkor látott helyeket ma már nem ismerünk fel. A szoros utcácskákból, magunkat kezünkkel visszatarva, hogy a lövészárkot elérjük, most szálltunk le először a síkságra, amelyen oly sokszor kellett később átvágni.

A síkság végtelen lagúna! A nagy vizenyős mezők, tavaikkal és fáktól ködöl szigeteikkel, mintha az felhőktől besározott ólmos ég visszfénye lettek volna. A dombos mellvédek, mint piszkosfehér, hosszú hótörleszok, lomha fűekkel jeleztek az árkokat, ahonnan szorgal-mas kis ásóknak lassú munkája hánnya ki őket. E domborművek és csatornák egy végtelen

sok számú és komplikált hálókat alkottak; közelről: hullákkal és romokkal beszórt, messziről: szomorú és lapos temető. Köröskörül meg lehetett különböztetni a pontos, szabályosan kimért távolságokban földre épített cölöpzeteket, és itt-ott, szétszórtva, a fedezékek kissé kiemelkedő tintafekete foltjait. Sőt néhol az összekötő-árkok végénél fekete vonalakat is láttunk; ezek a vonalak mozogtak, nőttek: ott hanyták föl a kiásvott földet a rombolás munkásai. Míg fentebb a táj fákkal volt telerakva, mint árbóccal a part, észak felé az egész vidék letarolt erdejét gyászolta. Az ég dörgött, de a szitáló esőben a lángok is szürkének tündek fel e szétfolyó végtelenség fölött, amelyben egy ezred époly homokszem volt, mint egy ember.

Leszálltunk a síkra, belemerültünk a lövés-árkokba. A födétlen átjárót itt egy futó-árok keresztelte, de ez a futóárok alig volt még kimélyítve. Az árok szegélyét csapdosó golyók sziszegése közben, hason-csúszva kellett tovább mászni a szűk bejárat ragacsos fenekén. A keskeny oldalfalak belénk markoltak és visszatartották a szerelvényt, és a gyilkos fönti térség alatt úgy kellett előre vergődnünk, mintha úsztunk volna a földben. Egy percre szorongó rettegés fogta el szívemet s úgy láttam, hogy a kis, hullatelt árok valami lidércalomba kábúl.

E gyöttrődés után, hátizsákjainkhoz dülve, felemelkedtünk. Az utolsó röppentyűk vérző és zakifényeket dobtak a hajnali égbe. Hirtelen fényudvarok zuhogtak szemünkbe, füstgomolyok szálltak föl mint göndör ciprusbokrok. És körülöttünk, elől, hátul, megkezdődött a gránátok iszonyú bombölése.

Egész estig mentünk a föld belsejében. Időnként újra felrángattuk a hátizsákokat és öklünkkel félretaszítottuk izzadt homlokunkon a sapkát: ha leesett volna a földre, nem lehetett volna megtalálni ebben a gép-szerű menetelésben; aztán tovább küzdöttünk a távolsággal. A fegyverszíjba görcsösen kapaszkodó kezünk már egészen feldagadt és meggömböltett karunk merevű bennült.

Mint egy örök, szabályos refrain, csengett fülembe Mélusson siránkozása, aki váltig mondogatta, hogy mindjárt megáll és a pihenőt jelző füttyjelre beleütődött az előtte haladó ember hátába.

Az emberek nagyrésze hallgatott. E némaság nagysága, ez az abszolút és nyomasztó mozdulatlanság nagyon ingerelte Marcassin örmestert, aki egy csöpp lendületet is szeretett volna látni. Szidott, gyalázott bennünket; aztán hogy végigfuthasson szakasza mellett, a fordulókhöz behúzódtott és nagyokat lödített rajtunk. Csakhogy neki nem volt zsákja!

Lépéseink távoli, tompa morajlásába; a félálom szomorú édességébe hirtelen bereccsgett az örmester rezes hangja, a mint ráfördedt egyik vagy másik katonára.

Hol láttad, te disznó, hogy a hazaszeretet meg volna gyűlölet nélkül is! Te is azt hiszed, hogy szeretheti valaki a hazáját, ha nem kívánja pokolba a másokét?

Mihelyt valaki viccelődve beszélni kezdett a militarizmusról, mert Termite kivételével, aki nem számított, senki se tárgyalt erről komolyan, Marcassin csüggedten morgott:

— A francia militarizmus és a porosz militarizmus nem ugyanaz a dolog, mivelhogy az egyik francia, a másik meg porosz! De éreztük, hogy mindez a sok fecsegés untatta és távol állt tőle. Egyszerre elhallgatott, elkomorodott.

Egy helyen megálltunk, őrségnek; egy helyen ahol még sose voltunk s amely épen ezért nyomorultabbnak látszott a többinél. Szét kellett szóródnunk és futkározni egész éjjel a fétőnküli árokban, hogy kikerüljük a lescsapódó gránátokat. Ez az éjszaka nem volt más, mint egy iszonyú hangzavar, melynek közepén mi lapultunk a fekete tócsákban, mint földszínű díszletek, vagy inkább árnyképek. Reggel ismét tovább mentünk, káprázva és éjszinién. Az oszlop elején folyton kiáltott: „Előre!” Még jobban

megfeszítettük erőnket, a sietségtől csaknem kiszakadva saját magunkból, és az ázott, fagyos csapat tovább haladt a zuhanó és kigyúló felhők katedrálisa alatt, üzve-hajtva valamely, kegyetlen végzet által, melynek nevét kitalálni nem volt időnk, és amely csak hatalmát érezette velünk, mint az Isten.

A nedves síkság, a hasadékokon át nézve, úgy látszott, mintha egyik végétől a másikig lángban állana, és az ég csak a föld végtelen és szomorú füstje volt.

Világos nappal, jó messzi innen, egyszerre csak azt hallottuk: „Allj!” és a menetelés tompa dühörgése egyszerre felágaskodott, aztán elhalt. Az árokból, a hová hátizsákjaink alatt bezuhantunk, mialatt onnan egy másik csapat igyekezett kifelé, pillantásunk elvergődhetett egész egy vasuti föltésig. A lövésén átnézve mintegy ráhába foglalva álltak ott össze-vissza kunyhók, omladozó falak, feltúrt talajú kertek, a hol szanaszét heverték a földből kitépött füvek és virágok, kőfalrészekkel és kerítés-darabokkal jelölt zárt helyiségek, sőt még hirdetőtáblák ordító maradványai is, egy egész sarok, beburorozva mesterséges részletekkel, emberi dolgokkal és csalással. Az útmenti föltés közel volt, s az út és mi közöttünk kiépített drótkadályban sok holttest volt fennakadva, mint pókhálóban a legyek.

A rossz időjárás lassanként kikezdte ezeket a testeket, és az eső elrohasztotta őket. Ferdére torzult pózban és fejüknél fogva lógtak a dróton. Örökkoszat elnéztük ezt a drótsóvénnyel elzárt vidéket, a mely tele volt álló, soha le nem zuhanó hullákkal. Az egyik magasan kiegyenesedve állt s a szélben könnyebben lóbálózott, mint a többiek; száz és száz golyótól átlukgatva olyan volt, mint egy szita; a szíve helyén csak egy üres lyuk tátongott. Egy másik váz, a mely ruhájánál fogva akadt fenn, egész közel volt hozzánk, már erősen rothadt lehetett. Abban a pillanatban, mikor az este óriás árnyai először borzongtatták meg szíveinket, a szél szétépte ezt a kiaszott alakot, a mely egy maroknyi fővénynyé és homokká omlott össze. Poros tölcéért kavart föl azon a helyen, a hol a hulla lógott és maradványait végtelen töredékekben szétsodorta és betemette az egekbe a szél.

A délután vége felé a golyók átható szisszenései megkettőződtek. Egész elborított és levert ez a zaj. Az az óvatosság és elővigyázat, a melylyel kémltük a minket kémlelő tájat, Marcassin egészen kétségbeesette. Egy gondolata jött, azon kérődzött. Hirtelen elhatározta magát és büszkén felkiáltott:

— Ide nézzetek!
Felmászott a mellvédre, az önmagát feláldozó apostolok vak és egyszerű mozdulatával kiegyenesedett és ölkét előre nyújtva ordította:
— Halál a boche-okra!
(Folytatása következik.)

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A fekete lovas. *Herczeg Ferencz* drámája nagy sikert aratott a Nemzeti Színházban s ez a siker elsősorban irodalmi siker. Az író a maga szülővárosát, Verseczet írta meg, illetőleg a délvidéki sváboknak a sorsát a szabadságharcban; hogy szorította őket, a császár híveit, a császári politika mindjobban a védekezésbe s hogyan forrasztotta össze őket a magyar ügygyel. Versecz városára rátörnek a fekete balkániak, a polgárok eleinte az ott állomásozó császári dragonosok oltalmára számítanak, de ezek ezredesének parancsa van, hogy ne lépjen fel a balkániakkal szemben, maradjon semleges. Erre a polgárok az odaérkezett magyar nemzetőrökkel együtt támadnak rá a balkániakra és elkergetik őket. Ebben a harcban a svábok, látva a császári politika hitszegő szívtelenségét, teljesen testvérekké válnak a magyarokkal s mikor ezeknek a császári hadak elől ki kell vonulniuk a városból, ők konok sváb daczal állnak az érkező generális elébe: belőlük már többé nem csinálnak fekete-sárgát, ők piros-fehérek maradnak. Ebbe a keretbe egész könnyedén beleszővődik egy páros szerelmi történet, a mely azonban csak a színészre való. A fődolog az állami akció s ezt az író nagy szinpadai hatással vezeti. Különösen az első felvonás tele van mozgalommal, színnel, a hatásos jelenetek sorra

következnek egymásra s hatásukat igen nagy mértékben fokozza az a tüzes magyar érzés, a mely a darabot eltölti. A közönség lelkesedése vél aktuális vonatkozásokat találni ott is, a hol ez a szerzőnek nem volt szándékában. A harmadik felvonás már alig egyéb, mint az öreg sváb polgár és az osztrák generális közti politikai vita, de olyan szavak és mondások hangzanak el benne, a melyeknek gyújtó hatásuk van. A színház nagy ambícióval adta elő a darabot, a színészek, köztük különösen Gál, Mihályfi, Cs. Alszéghy Irma, Mátrai Erzi, Aghy Böske, de a többiek is erejük javát nyújtják.

Beöthy Zsolt Tisza Istvánról. Beöthy Zsoltnak az a beszéde, a melyet Tisza Istvánról, meggyilkoltatása évfordulóján a Nemzeti Tarsaskörben tartott, most jelent meg könyvalakban. A beszéd Beöthy legkiválóbb szónoki műveinek egyike. Tisza alakját erőteljes jellemvonásokkal rajzolja meg; a hangja nem pátoszszal teli, stílusművészete lehangadt, meleg és gazdag. A füzet a Magyar Könyvtárban jelent meg.

NEMETI SAKKFEADVÁNY-VERSENY.

A «Vasárnapi Ujság» egy régi sakkrat adományából pályázatot hirdetett 2 lépéses feladványokra. A pályadíj összegét ezennel felemeljük 500 koronára. A feltételek a következők:

- 1. Csak 2 lépéses, direkt matta kidolgozott feladványok pályázhatnak.
- 2. A versenyben csak magyar állampolgárok vehetnek részt.
- 3. Minden versenyző legfeljebb 3 pályaművet küldhet be.
- 4. A feladványokhoz a megfejtés és lehetőleg diagram is mellékelendő.
- 5. Csak eredeti, eddig még sehol közzé nem tett feladványok pályázhatnak.

A pályaművek a szerző nevét és lakását tartalmazó jelíggel, zárt boríték kíséretében 1920 márczius utolsó napjáig a «Vasárnapi Ujság» szerkesztőségébe (Budapest, IV., Vármege-utca 11.) küldendők.

A bíráló bizottság, a mely a «Vasárnapi Ujság» sakkrovatának vezetőjéből, továbbá Abonyi István és Havasi Artur urakból, a «Budapesti Sakkrovat» tagjaiból áll, 1920 május havában fog a pályaművekről dönteni.

- Az I. díj 200 korona.
- A II. díj 100 korona.
- A III. díj 50 korona.

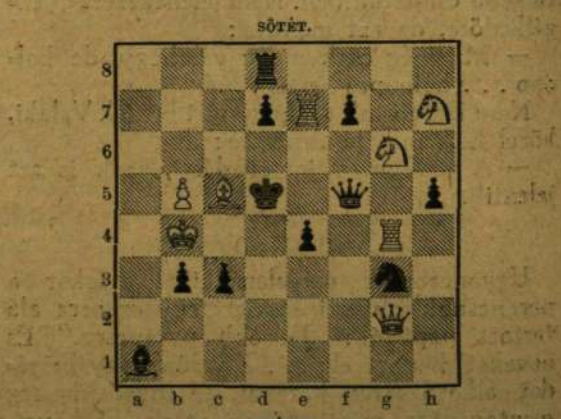
A díjazás után következő legjobb 5 feladvány dícséretben és egyenkint 30 korona tiszteletdíjban részesül.

A nyertes pályaműveket a «Vasárnapi Ujság»-nak van joga először közölni. Ugyancsak joga a «Vasárnapi Ujság»-nak, hogy sakkrovatában a többi pályamű bármelyikét is felhasználhassa.

A «Vasárnapi Ujság» szerkesztőségé.

SAKKJÁTÉK.

3143. számú feladvány Klinké A-tól.

Világos indul és a második lépésre mattot ad.

Felelős szerkesztő: HOITSY PÁL.

Szerkesztőségi iroda: IV., Vármege-utca 11.

Lapkiadó tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

Régi nagy törött **GRAMOFONLEMEZEKET** bárkinél drágábban vásárol 2124 **WAGNER** (Hangszerkirály) BUDAPEST, VIII., József-körút 15. 216k: IX., Rádai-u. 18.

33. SZÁM. 1919. (66. ÉVFOLYAM.) SZERKESZTŐ HOITSY PÁL BUDAPEST, DECEMBER HÓ 23.

Szerkesztőségi iroda: IV., Vármege-utca 11. Előfizetési ára: a január-márcziusi évfolyamra 20 korona. Külföldi előfizetésekhöz a postailag megállapított viteldíj is csatolandó. Kladióhivatal: IV., Egyetem-utca 4. Megjelenik havonta kétszer. — Egyes szám ára 2 korona.

A SZENT CSALÁD. Richter Aurél rajza.

LEGŐZÖBBKORI HANGSZER- ÉS ZENEKÖNYVTÁRA